

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

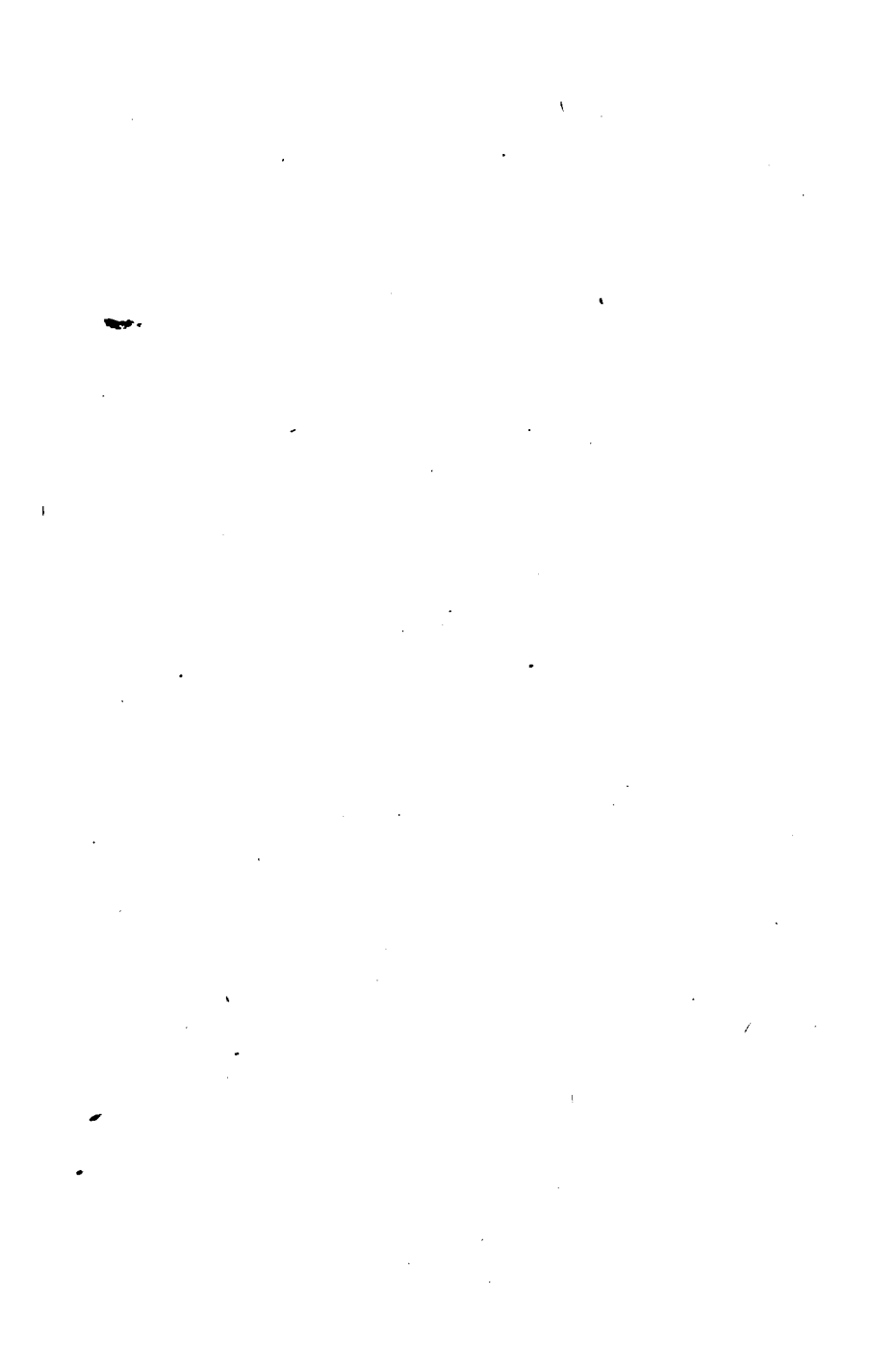
SOURCE DES IMAGES
Google Livres

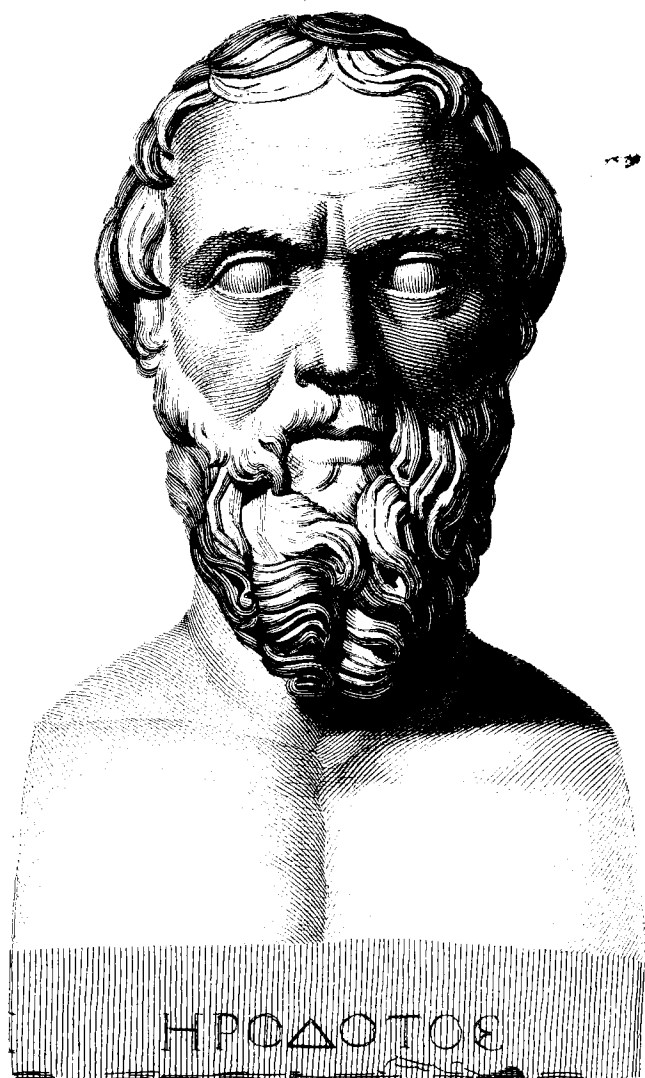
HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Bein del. et sculpt.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI

Bayerische
Staatsbibliothek
München

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Msstis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I.

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranae-
ceo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri. apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento natus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem WESSELINGIUS in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quae censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et impensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαίδος διαλέκτου ἀριστος κανὼν. *Dionys. Halic.* Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys.* de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.

†) *Hermog.* de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll. p. 406.

††) *Dissert. Herodotea*, p. 147 seq. *Schaeferum*, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus, ionicas substituere formas, mox meliora edoctum abiecissee novimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumtura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nexuique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquod in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse WESSELINGIUS his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῇ αὐτῇ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulatur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut *Lexicon* istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vorum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiacere poterit *Index veterum Scriptorum*

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi huius Tomi*, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

PATRIAM praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, Βραχία παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσις. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραγάς fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περονιά, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (nota f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiit. S.]

*territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπετρέπτο, ἀλλ' ἐπί-
στρεφεν αὐτῶν κρείσσον τι ἐξολογεῖν.*

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginiensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, DesVignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonicum districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱρὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, ἰξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδώς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; benignarus, iis, qui nunquam Babyloniam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factiosis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλεύσας γὰρ οἶκόν τε Herodotus ἐκ τῆς Καρίας εὐθὺς τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυπέτο, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem LXXXI. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσις τοῦ υἱοῦ τοῦ πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero XV. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. I. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe comoratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Corinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: frustratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corinthiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi senioris. Certius habetur, Athenis suos cum libros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀπορίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adsiruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἴτις ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censem, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμένα μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφος tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae IX. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐκλογὴν de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρώτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσθω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Acl.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 1) περί τοῦ καταφύεσθαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrachere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratatione adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur, tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πιστέσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὀφείλω καὶ μὲν τοῦτο τὸ ἔπος ἔχτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

1) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐφεισμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: malle tamen locupletio rem, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae senior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθιν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. . e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblivio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκοῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infau- sto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio- re sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους He- rodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im- mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella- re: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημάνω: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique pos- set. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.
*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λό- γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali- quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιῆσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: l) καὶ τὴν Νῖνον ἔλκον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρέτους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit*: posterius Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat Ger. Io. Vossio, m) opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. *Deposuit Philosophus pro certissimo*, τὰ γαμψώνυχα ἀποτὰ εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ διηγέσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in *Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonici et Assyrii rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

l) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγγήσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίβου adpositum concedat nullum. Λόγοι proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostriis, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καὶ ὡς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάτρις et Σωστροίς. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fa-* teor ultro, *talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicasset. Conpendiario scriptiois modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. 1. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἀρδανία. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσοῦς ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μήτε τὰ γινόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμα-
στά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

CLIO.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione-
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ Φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἀπάσι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένῃ χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν Φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπαλη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fucere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum verò et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν Φορτίων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
 λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
 20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἵχεσθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἕλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι)
 5 Φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἴησαν δ' ἂν οὗτοι
 Κρητῆς.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρης ἀδικίης
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρῆξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαί οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι. οὕτω
 δὴ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δοῦναι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν· ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Iús*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
daturos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium; quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puiisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεῖνταν, βου-
 λοιάτο σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὦν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι εἰς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 5 εἰς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισῶν σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμὴν ὥσπερ
 ἔχειν ἀρπασθεισῶν, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζαμέ-
 νων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
 γεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας εἰς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται κεχωρῖσθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῶσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατὰ δῆλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι. 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilii excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
 15 ἐπέξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπίνην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
 τω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ· ὃς ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
 5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlatarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, eadem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ· Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφῇ ἐγένετο τῶν πο-
7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὐ-
τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ἐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίαν, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίῳ· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4, 7.

- ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος·
 10 ἀπ' ὅτεν ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἀρξάντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπερεπαίνεων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atyis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillā et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθέντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδος 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίεε ὅπως ἐκείνην θεήσεαι
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαί δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μαθηάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καί σ' εὖ δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma uxoris
 meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehemen-
 ter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-*
monem haudquaquam sanum profers, iubens me
heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
rimam; teque oro, ne postules illicita. (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γὰρ σε εἰς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ εἰς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκα-
 „στον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νῶτον τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴψεται ἰόντα διὰ θυρέων.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοιμός. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide,*
inquit, Gyge; neque aut me time, quasi te tenta-
turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
aliā exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
eum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ εἶδ' ὅτι αὐτῇ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
 τὸν Γύγεια εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
 ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
 εἶθεῖτο ὁ Γύγης. ὡς δὲ κατὰ νότον ἐγένετο, ἰούσης τῆς
 γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
 νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
 ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυρθεῖσα, οὔτε εἶδοξε μα-
 θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
 γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
 βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
 11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
 ἡσυχὴν εἶχε· ὡς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγγεγόνεε, τῶν οἰκε-
 τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἔοντας ἐαυτῇ, ἐτοίμους
 ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεια. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
 τὴν τῶν προηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὰν 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
 pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
 stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
 aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
 subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
 ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
 pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
 in animo habens ultionem capere de Can-
 daule. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quo-
 que barbaros, etiam viro magnum in probrum ver-
 titur nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem
 nihil aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero
 illuxit, praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
 sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
 eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „Γεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, Φοι-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Nῦν
 „τοὶ δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „τέρην βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆϊν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
 „πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπέλλυσθαι, ἡ σέ, τὸν ἐμέ γυμνὴν θηησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
 ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δέ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ἔαν δὴ
 ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθείας προκειμένην, ἡ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
apertarum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicat-
us et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Επί με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, Φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκείνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδρε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπεισδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἐσχέ δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

βασιληίην, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
 ρίου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
 πάθος, καὶ ἐν ὅπλοις ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτο οἱ τε
 5 τοῦ Γύγews στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
 χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
 λεύειν· ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν
 ἀρχήν. ἀνεῖλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
 Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι
 10 τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγews. τοῦτου τοῦ
 ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
 ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελεσθῇ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
 Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
 πεμφε ἀναθήματα ἐς Δελφούς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ἔσα
 μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλείεστα ἐν Δελφοῖσι·

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis, essentque in armis, convenit inter Gygae factionem, et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I. B

πάρεξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἕξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθείᾳ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίῳ, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἀξιο-
 θέητον. κῆται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπωνυμίῃ. Ἐτέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

8, 26.

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 Φῶνος τὸ αὐτοῦ εἴλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος· θυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἴλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλην
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δυώδεκα· Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Διόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μηδοῖσι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptā cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, *Gygae* filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienenses
 expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythis
 nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequingaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-*
TES; qui cum *Cyaxare*, *Deiocae* nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλας. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγτό-
 17 τατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λύρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτιδῶν, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικείου τε καὶ ἀνδρῆιου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπικοίτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

9, 54.

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτειον,
 ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά ἐν τοῖσι τρώματι μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενήϊω χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττειω ἐπολέμει, ὅς παραδε-
 10 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
λάφρουν, ὅτι μὴ Χῖοι μοῦνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
ταποδιδόντες ἐτιμάρουν· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
σιοι τοῖσι Χῖοισι τὸν πρὸς Ἑρυθραίους πόλεμον συνδίδinei 15
19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει λήϊον ἐμπιπταμένου ὑπὸ
τῆς στρατιῆς, συνηνέχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πῆγμα·
ὡς ἄφθῃ τάχιστα τὸ λήϊον ἀνέμῳ βιώμενον, αἶψατο
νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης. αἶφθεις δὲ ὁ νηὸς,
κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης εἰς Σάρδεις,
ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
νόσου, πέμπει εἰς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
runt Milesios, praeterquam Chii soli; hi autem,
opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπερσαν χάρις τῆς
 Μιλησίου ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ ὅτῳ ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περιάνδρον τὸν Κυψέλου, ὄντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήγου τυραννεύοντι ξεῖναν ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδὼς πρὸς τὸ παρεὸν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπεπυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiozem; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) Alyattes vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σῖτος καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἰδιωτικός, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν
 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησεν τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγεῖλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἰπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολὰς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηίην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comestationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Miletī esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10, 13.

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο, ἐπ' αὐτὸς τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ ὠκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σηῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὧδε ἔσχε.

Περὶ Ἀνδρᾶς δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μνηύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περὶ Ἀνδρᾶς Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γεοῦσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θάυμα μέγιστον
5 παραστήναι Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξε-
νιχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντ' αὖ καθαροὺς τῶν τότε ἐόν-
των οὐδενὸς δεύτερον καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περίανδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κο-
 5 ρίνθον ἀπικέσθαι. ὀρμαῖσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι-
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προίεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἔστι δὲ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοις· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς προθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiceret. Has in

15 οὕτω δοκέει, περιϊδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰῆσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
 κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
 λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
 ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
 20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
 τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
 ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
 εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
 25 νῆκαι· ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν εἰς
 Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι
 πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
 μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
 se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
 rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
 foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
 tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
 captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
 e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
 omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
 vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
 egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
 natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
 cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
 delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
 ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
 eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
 rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεῖ- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 ἔτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἕττε ἐπτά
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, εἰς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

6 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μόνος δὴ πάντων ἀν-
 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λήην ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφε-
 σίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διοι. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰωνῶν τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαυτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter
 omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus,
 qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum C R O E-
 s u s, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta:
 qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi
 tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam
 Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum
 adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc
 obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum
 intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus;
 deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et
 Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, gra-
 viora causatus adversus hos in quibus graviores re-
 perire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφητο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ὄντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βιάντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πι- 5 τακὲν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον 10 ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεαι εὐξασθαι νησιώτας ἱππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaicum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera eum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

- 15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν αἰεράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
 20 Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δόξαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐαυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἷδε,
 5 Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριάνδουοι, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. αἰεράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitude contines, ulciscantur? Cuius conclusionem
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn-fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

29 Φλαγόνες, Θρήϊκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶρες,
 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατιστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται εἰς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον ἐόντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπιδήμησέ ἑτα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλάσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἑτα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἂν σφι
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:)
 (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam *Croesus*
redegisset, eaque accessione regnum Lydorum
 auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis floren-
 tem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude
 clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum
 vero etiam *SOLON*, Atheniensis: qui postquam
 Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi
 profectus, causam interserens velle se alias spectare
 regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet
 quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
 erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-
 strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis *Solon* tulisset, esse usuros. (30.) Hanc
 ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν, ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξεινίετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροί-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, καλεῦσαντος
 Κροίσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. θησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπύ-
 „κται πολλός, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπελήλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειράτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-
Herod. T. I. P. I. C

δὲν ὑποβαπτύσας, ἀλλὰ τῷ ἰόντι χρησάμετος, λέγεις
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον.“ Ἀποβαυμάσας δὲ
 Κροῖτος τὸ λεχθὲν, εἶρετο ἐπιστρεφέως. „Κοίη δὴ κρι-
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε. „Τέλλω,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ 20
 „τε καὶ γαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἦκοντι,
 „ὡς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μιν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσὴ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπισε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεψάτο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florente civitate, filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset. vitae finem habuit splendidissimum; nam in praelio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κρεῖσσαν, εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβια, ἐπειρώτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γῶν οὔτεσθαι. ὁ δὲ εἶπε „ Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, βράμη σώματος τοιήδε· ἀέθλα-
 „ Φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐύσης ὀρτῆς τῇ Ἑρῇ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδρε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „ τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ· ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαί, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἴλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς
 „ ἀμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ Ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξε

interrogare hic institit, quemnam secundum ab illo
 vidisset beatissimum? existimans utique secundas
 certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit,
 et *Bitonem*. His enim, genere *Argivis*, et victus
 suppetebat probabilis, et robur corporis erat ta-
 le, ut et uterque pariter certaminum praemia abs-
 tulerit, et de eisdem haec etiam narretur histo-
 ria. Quum festus dies ageretur *Iunonis*, oportet-
 retque omnino matrem horum bigis in templum
 vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves;
 tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes,
 plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque
 per quadraginta quinque stadia tracto ad templum
 pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-
 tus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοισι ὁ Θεός, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηιένων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβι τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἱ μιν ἐτίμησαν μεγάλας, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νενηῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφρων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tæ exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem prædicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisæ et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 ifice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται εἰς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „εὖν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπηίων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. εἰς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρώπων προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι εἰς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολιμοὶ
 XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. *tursusque* l. 19 seq.
 πεντηκ. καὶ διηκ. etc. *Erratum* haud dubie in *dierum* numeris.
Priori loco videntur numerari debuisse 24500, *posteriori*
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ó Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλιναι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ διςμι-
 „ ριέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὢν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλο-
 „ τέων μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκείνο δὲ τὸ εἰρέό με, οὐκ ἔγω·
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
 „ σποιοτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλοτοι ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene fungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „πολλὰ δὲ μέτριάς ἔχοντες βίου, εὐτυχίης. ὁ μὲν δὲ
 „μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „χίης μόνουσι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου
 „πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „γάλην προσπεισῶσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „νατός ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἢ εὐτυχίῃ αἱ ἀπερύκει·
 „ἄπῃρος δὲ ἐστί, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „οὗτος ἐκεῖνος τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκληῖσθαι ἄξιός
 40 „ἐστί. πρὶν δ' αὖν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρα

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδὲ μὴ καταρκέει πάντα ἐαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει. ἐτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστι. ὅς δ' ἂν αὐτέων πλείστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὐνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῆ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ-
 κως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθία εἶναι, ὅς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 1. 3. ἀμαθὴς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam; hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere,

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις 34
μεγάλη Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι
ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόν-
5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
σῳ δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθατο· ἦν γὰρ δὴ
κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶ-
τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
10 δηρή βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
γον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
παιδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεάνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
dicta Croesum excepit; hac caussa (ut conicere
licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

35 θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ κρεμάνμενον τῷ πατρὶ ἐμ-
 πύσῃ. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὴν γάμον,
 αἰπκνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυγῇ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίῳ ἐδέετο κυρῆσαι 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὁνθραπε, τίς τε ἔων, καὶ πό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „ὦ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μιδεῶ ἐίμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρήστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμὸν·

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,
 et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
 supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
 minam occidisti?* Cui ille respondit: *O rex, Gor-
 diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
 mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
 eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.*

„τοῦ ἀέκων, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 15 „καὶ ἐστερημένος πάντων.“ Κροῖστος δὲ μιν ἀμείβετο
 τοῖσδε· „Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἐκγονος ἐὼν, καὶ
 „ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμψιχρήσεις χρημάτων
 „οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφαρὴν δὲ ταύτην ὡς
 „κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλείστον.“ Ὁ μὲν δὴ
 20 δίαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
 πῶ σὺς χρῆμα γίνεται μέγα· ὀρμεώμενος δὲ αὐτός ἐκ
 τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκα.
 πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποίεσκον
 5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
 ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖστον τῶν Μυσῶν ἀγγελοι,
 ἔλεγον τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ὑὸς χρῆμα μέγιστον ἀνι-
 „σθάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
 „τον προθυμεόμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδέο-

Tum Croesus: *Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venerunt ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ὁ rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profic-*

- „μεθά σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10
 „συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρι
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ψαίμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοις συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπεισέρχεται ὁ τοῦ Κροῖσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροῖσου τὸν γε
 παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης
 τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
 nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.

(37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
 antehac, ó pater, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἔς ἀγῶνας
 „Φοιτέοντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀθυμίην. νῦν τε τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορῇν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι; κοῖος δέ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέβες ἰέναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα.“ Ἀμεί- 38
 „βεται Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλά
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον ἔσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptiae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὁ fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi caussa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

- „ τοῦτον ἔσπευσας, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἴ πως δυνάμην ἐπὶ τῇς
 „ ἐμῆς σε ζῆσις διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μούνος τυγ-
 „ χάνεις ἑὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεΦθαρμένον 10
 39 „ τὴν ἀκοὴν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νενηῆς τοῖσδε· „ Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοῖς,
 „ ἰδόντί γε ὅσιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „ δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ
 „ τοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „ αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς δὲ κοῖαι
 „ μὲν εἰσι χεῖρες, κοίῃ δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „ βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιεῖν τὰ
 „ ποιεῖς· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „ δρας ἡμῶν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται

XXXVIII. 11. τὴν ἀκοὴν *suspecta verba viris doctis.*

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quatenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾶς, γνώμην αἶψα
 „φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ἂν νενικημένος ὑπὸ σείο,
 „μεταγινώσκω, μετήμι τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύγαν 41
 Ἄδρηστον, ἀπικομένῳ δὲ οἱ λέγει τὰδε· „Ἄδρηστε,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
 „δίζω, ἐκάβηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὀφείλεις γάρ, ἐμεῖς
 „προποίησαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρητίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κα-
 „κούργοι ἐπὶ δηλήσει φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χρεὼν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνειαι τοῖσι
 „ἐργοῖσι· πατρώϊόν τε γάρ τοι ἐστὶ, καὶ προσέτι βίωμιν

Croesus: *Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.*

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi. in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuā etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦτα ἐς ἄβελον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε αἰσχρον ἐμεωυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γάρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιοῦτοισι ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμένοι λογάσι τε νηνήσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θε-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τιζον. ἐνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, redditurum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adraсто nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔβρε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμει-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς
 μόρον ἐσήμηνέ οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλον τι εἰδαιολογέτο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάβηρε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίῳσι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, Φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιώτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium ferit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροίσῳ,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ
 νεκρῷ· λέγων τήν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκαὺς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη
 βιώσιμον. Κροῖστος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπεὶ δὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον αἰκῶν ἐξεργάσαι· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“
 Κροῖστος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκος ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδῖεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfecto. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
 non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
 rem calamitatem, expiatorem etiam suum perdi-
 disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
*Habeo abs te. hospes, omnem vindictam, quo-
 niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
 mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti,
 sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
 futurum ante significavit.* Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfecto, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

21, 91.

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἤϊδε βαρυσυμφοράτατος, ἑαυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστέρημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κυαξάρου ἡγεμονία κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρῆγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persa-
 rum crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud *G* raecos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiaræum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαν-
 τήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειριώμενος τῶν μαντηίων ὅτι Φρο- 15
 νέοιεν ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηταί
 σΦεα δευτέρα πέμπων, εἰ ἐπιχειρέοι ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιεῶν τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψαμένους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐαυτὸν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae
 Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Ham-
 monem alios misit, qui ab illo responsa peterent.
 Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut,
 si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret
 qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus*
Persas deberet suscipere. (47.) Ad tentanda igitur
 oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo
 die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes
 numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex
 eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret*
rex Lydorum Croesus, Alyattae filius; et quidquid
 a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto man-
 darent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod
 caetera responderint oracula, a nemine memoriae

10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἥ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κώφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

15 Ὅδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταιοῖνιο χελώνης
 ἐψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
 ἥ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
 μενοι, οἵχοντο ἀπίοντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπ' αὐτὰ τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίστό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrare templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, sanctis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetæ,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέ-
 πεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας
 τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινοήσας 10
 τὰ ἦν ἀμύχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην
 καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι
 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπίθεις. Τὰ μὲν δὴ ἐκ
 Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμ-
 Φιάρειω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι
 τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζό-
 μενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5
 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι
 θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unā coxit ipse aeneo in lebate, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
 καὶ Φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κι-
 5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
 θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
 πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχει
 ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος
 χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
 10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἐξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
 βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιᾶ·
 ἀριθμὸν δὲ, ἐπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν· καὶ τούτων,
 ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
 στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
 15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. *Vulgo omnes tria ἡμιτά-
 λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.*

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas
 enim victimas ter millenas de quoque genere immo-
 lavit; praeterea lectulos auro argentove obductos,
 et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in-
 ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans
 Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cun-
 ctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, ci-
 dem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ
 immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi ius-
 sit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et
 septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro
 erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimi-
 dio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo bino-
 rum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοισι ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τότε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο· μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά· μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δωδέκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagravit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπιτίμνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δέ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δακέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πίδαυς τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσίον τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσίῳ ἐπιγέ-
 γραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων, εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀνάθηματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λά ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναῖκός ἐῖδωλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

σεον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροΐσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.

52 Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσήν, τὸ ξυστόν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφότερα ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβησι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.

53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
ἐς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
ἐς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hastile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

25, 9.

- „μαντήϊα εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ρώτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γινῶμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συμβούλευόν οἱ ἐξευρόντα Φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνειχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμ-
 ψας αὐτῖς ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατῆρσι ἕκαστον

et an copiarum auxiliarium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenere, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.) Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέαν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρησθηριάζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρεῖα τὰδε·

5

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμῶν
 Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μήδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθούσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλὸν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritim duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum temqus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiturnum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
 neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!*
 (56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λυτα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
 δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
 αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
 5 ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
 τας προσκτῆσαιτο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
 δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
 Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
 τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
 10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
 ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πούλυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
 Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
 Δαίρου τοῦ Ἑλληνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὴν
 Οὐλύμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊώτιν· ἐκ δὲ τῆς
 15 Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
 Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
 nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
 imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inquir-
 eret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
 socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
 cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
 re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
 nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
 bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
 alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
 ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
 ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
 Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
 occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
 tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἔλθον, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεὼν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἐτι εὐσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνα πόλιν οἰκούντων, οἱ ὅμουροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εὐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quamam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφεας περιρικέοντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιη-
νοί· σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτὲ τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὥς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
ται ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ μικροῦ
5 τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὕξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. ὥς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκέει οὐδὲ

LVIII. 7. ὥς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eadem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγά-
λως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμε-
νόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πει-
σιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραν-
νεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ὅντι ἰδιώτῃ, καὶ
θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαν- 5
τος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ
κρεῶν τε ὄντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔξιον,
καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυ-
χῶν, καὶ θεσάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκρά-
τει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ 10
οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκ-
πέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπεί-
πασθαι. οὕκων, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum
esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem
rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a
PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate
tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum
esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum
prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo
stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne
fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lace-
dæmonius, qui forte aderat prodigiumque erat con-
spicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne do-
mum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin
iam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem;
filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προε-
 στεῶτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιάδε. τραυματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε
 εἰς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος, ὥς ἐκπεφυγὼς τοὺς ἐχθρούς,
 αἱ μὲν ἐλαύνοντα εἰς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν
 εἰδέτο τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoraliū
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei
Herod. T. I. P. I. E

ἔδωκε οἱ τῶν αὐτῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 Φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὅπισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εὐσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστέωσι ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῷτο
 Φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκω
 κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκρη-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 eum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox dehuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πείσιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶν· ἐπεὶ γὰρ ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐθείης ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γὰρ
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυν-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paeaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius cum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον εἰς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύτῃ· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
 „μάλιστα, κατάγει εἰς τὴν ἐαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκητο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειδόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
 κοντο τὸν Πεισίστρατον.

61. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νενηιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε 5
 νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἰστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑαυτῆς
 μητρί· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑαυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ εἰς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος·
 15 ἀνακταῖσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἱ τινὲς σφί προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφί ἐξήρτυτο
 20 εἰς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωταὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio eum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant persecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπὶ γυμνός ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμὴν πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευόμενοισι, οἱ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriā
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticā terrā Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone cum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntēs egressi sunt:

29, 77.

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὰ
 ἄστυ, εἰς τὸ αὐτὸ συνιόντες ἀπικνεύονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱερὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρωόμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀχαρνᾶν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσκίων χρᾶ ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀχαρνᾶν) *Rectius* Ἀχαρνεύς, *Acharnensis*.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, percepto oraculo, *accipere se omen*
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνιον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεύοντες, τοὺς
 Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπιμπε· εἰ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν
 Ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φευγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num; Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu,
 in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum pru-
 dentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus
 ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi ma-
 nerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui
 consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse*
iuberent, et ad sua quemque abire. (64.) Ita, dicto
 parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus
 Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliariis mul-
 tis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa
 regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios
 quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e
 vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos
 Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello
 subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμει) πρὸς γὰρ ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱοῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφυγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τούτον 65
 ἐπυνθάντο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας, καὶ εἶοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερέτους Τεγεατίων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπτατον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
 Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum Alcmaeonida e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat CROESUS. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Sparta Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξένοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ὧδε εἰς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος εἰς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε εἰς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τάδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πέυσαντα Λεωβῶτew, ἀδελφιδέου μὲν ἐαυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepinguia templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tumentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὥς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔσκησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἳα δὲ ἔν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλη-
θεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῶν τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγάλῳ
δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,

καὶ καλὸν πεδίων σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
μενοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κιβδήλων
πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίων τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
πέδαι αὗται, ἐν τῇσι ἐδέδεάτο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
μύμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus :
saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus ;
utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi acceperunt Lacedaemonii, a cæ-
teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
bellum intulerunt, compedes secum ferentes ; vide-
licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Alcae
templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεάτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδῳ τε καὶ Ἀρίστωνος βασιλείῃ ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ ταῖσδε γε-
 νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειρώτειν,
 τίνα ἂν Θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γεγέτων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστω,
 ἐπεμπον αὐτὶς τὴν εἰς Θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χρόνον ἐν
 τῷ κέριτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτᾷσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
 15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnaverant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, superiores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione erant consecuti. Quum in bello numquam non superarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.* His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.* At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 10 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
 hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κείται.
ἐνδ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζρος αἶα'

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασπον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιώντες ἐκ τῶν
ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν αὖ ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,
68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνέυρε
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμζίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθνεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ.

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrā omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius alio dimituntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 εἰ θῶματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθαυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„ κάρτα ἂν ἐθώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐτῇ φρέαρ ποιήσασθαι, οὐρύσων ἐπέτυχον
„ σορῶ ἐπταπῆχεϊ ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδ' αὖ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτὴν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπῶπτε· ὁ δὲ, ἐνώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλεόμενος τοῦ χαλκέος δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὕρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver- tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui.* Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαινόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίην, εἰδῶσαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀγέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀγορεύσας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἷχετο φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιτειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiēbat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-
cuscum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
 ἔπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
 δεσπομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
 αἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
 6 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἕλληνα
 „Φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
 „ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
 „προσκαλέομαι, Φίλος τε φίλων γενέσθαι καὶ σύμ-
 10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
 ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
 ἀκηκόες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον,
 ἤσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὅρ-
 κια ξεινίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
 15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονῆναι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum Croesus comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec Croesus per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέον-
 το, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτίνην. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἵρετο φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδῖαν τε ἔξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάλῃ τρηκασίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίματο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακροῖσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob-
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciante
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei caussa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

34, 48.

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
 μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροΐ-
 15 σον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
 δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναβείναι μιν εἰς τὸ Ἡραῖον· τά-
 χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι εἰς
 Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
 νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιέετο στρατηγὴν 71
 εἰς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταρῆσειν Κῦρον τε καὶ
 τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
 στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
 5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
 καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
 Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero
 Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
 quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
 captum esse comperissent, craterem in Samo insula
 vendidisse, privatosque homines suo aere emtum in
 Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui
 eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
 illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratre quidem ita
 res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
 errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
 sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
 lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
 quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
 quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen
 est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ἔσα ἐβέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χάωρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνῳ διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τραγγεῖν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἔστι
 „μηδέν; τοῦτο δὲ, ἣν νικηθῇς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδοὺς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἣν οὔτε αἶβρον, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ
Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι, Μή-
δων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς
ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίαν· μετὰ δὲ, Ματιη-
νοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
γας· παραμβιβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
βορρὴν ἀνεμὸν, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
10 ἐξ εὐανύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός
ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θα-
λάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνων πόντον. ἔστι
δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ,
εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.

Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
δε εἰνκα· καὶ γῆς ἡμέρῳ, προσκτιῆσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Sy-
rii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medo-
rum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat;
qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde
a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos
practerlapsus versus boream sursum fluens, ab altera
parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas
disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem
disterminat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est
ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius
huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris,
expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem Croesus Cappadociae intulit
his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος ἔων, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γάρ, τὸν Κυαξάρει, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σῳ καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύβας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔόν-
 τας ἰκέτας· ὥς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθέειν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνευκε ἐλεῖν σφέας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῆσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adlicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cy-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

36, 5.

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περίσπε αἰεκίη.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν. Κυα-
ξάρει δοῦναι φέροντες, ὥς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττει τὸν Σαδυάττει
25 ἐς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παριόντες δαυτυμόνες τῶν κρείων τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα παίησαντες, Ἀλυάττει ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαπτόντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνει ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alii ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
iram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
ἐπὶ ἰσῆς τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτῳ ἔτι συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήνεκε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστρώσεως, τὴν ἡμέ-
ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἕσεσθαι, οὗρον στροβέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέρω
εἰρήνην ἑαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς, 15
ἔσαν οἷδε, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπύσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυσάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam diei mutationem *Θα-
λῆς* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praeфинiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium; decreverunt quippe,

20 τεὰ γὰρ ἐγνώσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γεὶ τῷ Κυαζάρειω παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμονται εἰς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Ταῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, εἶντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεφάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 φόμενος τῷ Κῦρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἐπέμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
 ἐστρατεύετο εἰς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εὐσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. Foedus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci, nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum maternum, Cyrus regno deiectionem in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad Halyn fluvium pervenit Croesus, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν' ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ῥέειν· ποιῆσαι δὲ ὧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ ναύτου λάβοι,
 ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ῥέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὡς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμαι· κῶς γὰρ ὅπισω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstilissee) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβάς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερὶα ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ισχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστα κη καίμένη· ἐμβαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 φθείραν τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἴλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡδραποδίσατο· εἴλε δὲ τὰς
 περιοικίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἡντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 15 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 Κροίσῳ, ἐμβαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρα ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελβούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐπειράτο ἐπιῶν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυνε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίῃ ἐτυράνευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10 ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρῆναι ἐς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans paucitatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione inductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum non conaretur, *Sardes* reversus est, habens in animo et *Aegyptios* evocare ex foedere; quorum oum rege *Amasi*, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus iniebat: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus *Babyloniorum* *Labynetis* erat:) et *Lacedaemoniis* de-

ῥητόν· αἰλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας
στρατιὴν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἡρί
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπῆκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προειρόντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὅς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπῆς,
δισκοδάσει· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγομένῳ Κροίσῳ τὸ προάσκειον πᾶν Ὀφίων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι ματιέντες τὰς
νομαῖς νέμεσθαι, Φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε Θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnaverat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαβοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες μὲν τοι ταῦδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεται τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφω εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδέν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Kῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερῇ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασχεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμ' αἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον αἰλισθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim*, aiebant, *esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas*. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At *Cyrus* certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata[m] copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus *Sardes* ducere, priusquam

39, 21.

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίεε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρῆγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε αἰκιμαῖτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἱππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ
Σαρδινηοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ἴλλος συρρήγνῃσι εἰς τὸν
5 μεγίστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὔρεος ἱοῦ Μη-
τρὸς Δινδυμῆνης ῥέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐπαύησε, Ἀρπάγου ὑποδεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προίεναι πρὸς τὴν Κροΐσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δέ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος αἰμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδε εἶνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμὴν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praeirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* verò ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὁσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὲ ὧν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο,
ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ
25 ἐπέιχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς
τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμῆ-
λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινώ-
30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, περὶ τοῖσι Πέρ-
σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος,
ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὲ κατεστήκειε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δα- 81
κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν εἶσεσθαι τὴν πολιορκίην,
ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτου

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent
equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
concursum est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
siliences, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croc-
sus* in longius processuram obsidionem ratus, alios
ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
missi erant, hi ad coëundum *Sardes* quintum menseꝝ

Herod. T. I. P. I.

G

μήνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορκ-
 82 κωμένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτάκει ἕρις εὐῶσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εὐῶσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμύμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίη νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμυομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους 10
 συνελθόντες, ὡς τε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' ἂν περιγένωνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquacque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἶπεν,
 15 ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἔσσουμενους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων
 20. τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοῦ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔθρον ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔφασαν νικᾶν
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eâ scilicet caussâ, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictî,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότες, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο·
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χηρῆσθαι ἐωυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardinianus legatus, orans ut *obsesso Croese*

41, 11.

ἐνεστέωντων πρηγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδηνὸς κήρυξ, δέοντος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκουμένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὁρμέατα βοηθεῖν. καὶ σφι ἡδὴ
 5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν εἰστέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεὶς. οὕτω δὲ οὔτοι μὲν, συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84 ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκουμένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, περ-
 5 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαίνων, τῷ ὄνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
 λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croesumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrocaes, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ ἄλλῳ κοτέ. ἀπότομός τε γὰρ ἔστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὃ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μούνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, αἷς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὃ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατη- 15
 λόγησε τούτου, ὡς εὖν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμάλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ αὖν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 lionem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

42, 39.

βεβήκεε, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ συχνῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85 καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧ παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκεε, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπετόμφее χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' αἰκούμεν
παιδὸς φθεγγομένου. τόδε σαι πολὺ λῶϊον αἰμῶις
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἄλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alii* μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentionem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consulerent. Responderat autem ei Pythia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπίοντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκεε, οὐδέ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀπαθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ ἄφρων, ὡς εἶδε ἐπίοντα τὸν Πέρσῃν, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνήν, εἶπε δέ· „Ὁνθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγατο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τέ δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἕτεα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἑπτὰ
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνια ταῦτα καταγιῶν θεῶν ὀτεωδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνέβιβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ἔοντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὥς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τούτο, ἀνενεκάμενόν τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεύσαι τοὺς
 20 ἑρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτῶμενον· μετὰ δὲ, ὥς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λειποψυχίης*, post longum animi
 deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζετο, εἰπεῖν· „Τὸν αὖ ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἄσχημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεσά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσει· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεθήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑαυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia even-
 erint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse. aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ δοῖν· πρὸς
 τε τούτοις, δέισαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάξιν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβάσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρηθῃ, παραστῆναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύνοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶπ' ὁ Κροῖστος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τὰδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεαυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεὸς, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσιν 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισε
 τε ἐγγυς ἑωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrus,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris?* Cui
 ille respondit: *Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθάνουμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον
 εἶντες πάντες. ὁ δὲ, συνοή ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστῃ κεραϊζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖστος δὲ ἀμεί-
 „βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖστος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖστον ὅ τι οἱ ἐννοῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi, inquit, ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tempore debeo?* Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec hominum turba quid tandem tanto studio facere properat?* Tum rex, *Urbem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat.* At Croesus respondit: *Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet: sed tua agunt feruntque.* (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: itaque remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset, quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?*

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καιῶν, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὑβρισταὶ, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἤν ᾧν σὺ τού-
 „τους περιόδῃς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ᾧν ποιήσον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρούμενοι, ὥς σφρα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσῃς βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturā protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἔδοκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μένος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· „Κροῖστε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραντίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἔασας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἐξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσιας, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
 καὶ ὡς ἐπαρθεῖς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας,
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέόμενος, ἐπεὶ-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus *Persas* suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ- 20
 λετο, τίθεντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω-
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήίοισι ἐπ' ἄρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὥς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐᾶν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc*, inquit, *a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris*. His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon pueret
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum; iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratum*. (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heracli-*

46, 82.

- „Φόρος Ἡρακλειδέων, δόλω γυναικῆϊ ἐπιστόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἀν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίῳ πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἡνύσατο.
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίῳ ἄλῳσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοισι αἰλὺς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἢ στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχήν. οὐ συλλαβαὶν δὲ τὸ ρηθὲν, οὐδ' ἐπαν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρησθησάμενον εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοειδῶν ἐγγόνες, 25
 „μητρὸς αἰμαίνονος, πατρὸς δὲ ὑποδειστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνερθεῖ ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κει.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνῆνικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν αἰμασάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχήν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προηΐης τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσή μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 εἰς ἐμὲ ἦν περιεόντα· τὰ δ' ἐξ ἀπόλλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχιδῇσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοία
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν εἰς τε Δελφοὺς καὶ εἰς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκαε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλείων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττης· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρήσσοντά ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρέπων τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

- 93 Θάυματα δὲ γῆ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωάλου καταφρομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροῖσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eâdem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravît. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δέ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔοντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφί γραμμὰτα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερνάς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσαι. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰεί-
 ναον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ·
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ
 Ἑλλήνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνέουσιν.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παγνίας 5
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλήσι κατεστρώσας, ἐαυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδείην
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρόντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἄκεια δίξασθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν· ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque *Graeci*, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud *Graecos* in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδα, πλὴν πεσσῶν. τού-
 των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
 δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἑτέρεην τῶν
 ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
 δὲ ἑτέρεην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
 20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν θεόντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
 δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
 ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
 λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
 τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
 25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
 προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένη, τὸν ἑωυτοῦ
 παῖδα, τῷ ὄνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
 τοὺς ἑτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis;
 horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
 Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
 usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
 terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
 requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
 cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
 vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
 atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
 bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
 pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
 quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
 esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
 rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
 facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
 di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐκίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρῦσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδὸς, ὅς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35 ποικευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὢν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἔοντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque supellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam anquirat narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49. 97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἀνὰ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἡλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνεα ἐποίηε τῷτ' οἱ Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονό- 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρόν, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὴς, τῷ
 οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἔραστὴς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαῦδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐωυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deflere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

ἀτάμενος ὅτι τῶ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
 ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
 πους, δικαστὴν μιν ἑαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνησ-
 μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιῶν τε ταῦτα,
 ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων, οὕτω ὥστε
 πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
 ἀνὴρ μῦθος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
 τες ἀδικοῖσι γνώμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
 ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι
 97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
 γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
 κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνούς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑαυ-
 τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἐτι ἤθελε ἔνθα περ
 πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἐτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
 micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
 cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
 constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
 rectum se aequumque praebuit; eaque re laudem apud
 populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
 liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
 unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
 tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
 quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
 rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
 caussarum suarum iudicium permitterent. (97.) Cres-
 cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
 intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
 tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσiteléειν, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
 πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εἰούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνα-
 μίης ἐτι πολλῶ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδουσαν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δο-
 κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκω φίλοι. „Οὐ
 „γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρόντι χρωόμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
 „οἰκέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμῶν αὐτῶν βα-
 „σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 15 „πρὸς ἔργα τρεφόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι
 „ἔσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
 σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ πάντες

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνόμενος· ἐς ὃ τοῦ-
 τον καταινέουσι βασιλέας Φίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι· οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεισθαι. πειθόμε-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνσπεύωτα. μεμηχανῆται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μόνουσι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem extruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μαῖλλον τι ἐπετηδεύη, κύκλων ὄντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆα ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσι Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν κατασφυρῶμενους, ὁ δὲ κατακεχρυσῶμενους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐωυτῷ τε εἰτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἐωυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδυνός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυνε
 τῶνδ' ἐνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες, ἐόντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαδίην λειπόμενοι, λυπεύατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέει εἶναι μὴ ὀρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσαν χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἰσὼ παρ' ἐκείνον ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut expuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμφαιτο, κατ' αἴσιν ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίω·
καὶ οἱ κατὰσκοποὶ τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρξε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαάδε γένηα, Βου-
σαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ, Βούδιοι,
Μάγοι. γένηα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τσαάδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτια, παριδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδιδάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχράτο μῶνον
5 ἀρχῆν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῖς
Πέρσας, πρώτοισι τε τούτοισι ἐπέθηκετο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: *Busae*, *Paraetaceni*, *Struchates*,
Arizanti, *Budii*, *Magi*. Hae sunt tot *Medorum gentes*.

(102.) Fuit autem *Deiocis* filius *PHRAORTES*, qui,
mortuo *Deioce* postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare *Medis*, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio *Me-
dorum* subiecit. Deinde vero, quum esset horum duor-
um populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμαχῶν, ἅτε ἀπιστεώτων, ἄλλως μὲντοι ἑνω-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ-
ῃν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἐστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χαρμένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυν ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑαυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μადύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀτίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ δια μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

flies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc exscindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, Protothyaе filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmerios ex Europa eie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, Saspieres;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γὰρ Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέρῃ ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφίας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρεῖντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλι, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσι-
 νείων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἐστὶ δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruperunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucasio monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cyprio est tem-

- 10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι καὶ τὸ ἐκ
 Κυθήρῳσι Φοινικῆς εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱερὸν
 τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς Θήλειαν νοῦσον ὥστε ἅμα λέγουσιν τε
 οἱ Σκύβαι διὰ τοῦτό σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐω-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύβαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύβαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρων, ἔπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στῶν τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἤρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἐπρηττον lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarunt, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10
ἐτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα
ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρειω παῖς, τὴν
Βασιλῆην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔβητο
Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
τοσοῦτον, ὥστε πλῆσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερβέμενος δὲ τῶν 5
μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθών. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
carunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum,
quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ce-
perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen:
quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

54, 71.

ἡν ταύτην, εὐῶσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρση διδοῖ, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκίης μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλὰ
 ἔνευθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εὐῶσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οὐκίῳ, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „ Ἀρ-
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμᾶ παρα- 15
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑαυτῶ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνη ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλει. “ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτὲ καὶ πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ’ εἴ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως. “ Τούτοις ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpage*, quod tibi com-
 mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectim
 tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
 dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
 tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
 lito. Respondit ille: Nec aliàs, ὁ Rex, vidisti in
 hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
 cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
 te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
 fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
 operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ἂν
„τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
„ἦ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
„μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθή-
„σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιαῦτον ὑπηρετήσω.
10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
„συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
„γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τού-
„του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆ-
„ναι ἢ τυραννὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
„ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλὲος εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus, esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate provectus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hunc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὃ δὲ εἶπε. „ὦ γυναῖ, εἰδὼν τε ἐς πό-
 λιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μὴ τε ἰδεῖν ὄφελον, μὴ τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότηας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν τάχιστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφρα-
 „γίσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum, Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocys puerum asportare, in locoque seris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν ἐβάμβεον δὲ ἄρέων χουσῶ τε καὶ εἵμασι κε-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμ-
 „Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τὴν δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἷη παῖς τῆς Ἀστυάγους θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὁδε ἐστί.“ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς εἶναι, δακρύσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηζε μηδεμιᾷ
 5 τέχῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσειν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἢν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidî eum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; sequē misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σΦεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ ταῦτα· „Ἐπεὶ τοῖνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν „μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
 „ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
 „τεθνεὸς· τοῦτο μὲν Φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
 „γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ὄντα τρέφωμεν·
 „καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
 „οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὅ τε γὰρ τεθνεὸς 15
 „βασιλῆϊς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
 113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάρτα τε ἔδοξε τῷ Βουκόλῳ πρὸς τὰ
 παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίηε ταῦτα.
 τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
 δοῖ τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ὄντα νεκρὸν, λα-
 βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή- 5
 σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, Φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixasum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum morti traditurus adtulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat, inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
δίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
τινα προβόσκων Φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐωυτοῦ
δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ
ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο
τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, ὄνομα ἄλλο κοῦ
τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
τοιόνδε γεγόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἐωυτῶν
5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλήσιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbubulcorum ali-
quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
sumsisit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
eum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem.

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομεῖν·
 τοὺς δὲ, δαρυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινὰ αὐτέων, ὀφθαλ-
 μὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν
 ἐδίδου γέρας· ὥς ἐκάστω ἔργον προστάσσαν. εἰς δὲ τού-
 των τῶν παιδίων συμπαίζων, ἰὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς, 10
 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσ-
 ταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους
 παῖδας διαλαβεῖν. πειβομένων δὲ τῶν παιδων, ὁ Κύρος
 τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ,
 ἐπεὶ τε μετέβη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἐωυτοῦ πα- 15
 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν,
 πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡγήσῃ,
 λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τοῦνομα,)
 ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκέλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ
 δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum
 aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut
 essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculo-
 lus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque
 ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum au-
 tem unus horum puerorum, colludens cum reliquis,
 qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pue-
 ros medium illum comprehendere. Qui quum ei mo-
 rem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit pue-
 rum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime
 offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem
 abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis-
 sent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec
 enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci

γα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „Ω βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὧδε περιῦβρίσμε-
 „θα“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ἄμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρήσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη „Σὺ
 „δὴ, ἐὰν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, ἀεικεῖν τοιῷδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε· „Ω δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 10 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφένων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem et
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, *Cyrum*
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui *Cyrus* respondit: *At equidem, o do-*
mine, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλουν· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμὶ, ὧδέ τοι πάρεμι.“ 15
 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆλ-
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἐωυτόν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκβέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεῖς δὲ τούτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενοιχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρη, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μόνον λαβὼν βασιάνῃ· „Ἀρτέμβαρης, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμύμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρη πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei caussâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus perculsus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembare dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

πει' τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ Θεράποντες, καλεύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῶνος, μουνῶντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑω-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῶ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ἔόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξήκει, τῇ ἀληθείῃ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῶ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφώναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίετο· Ἀσπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης, „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσας,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; “
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδὸν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιεῶ δὴ ὥδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, Φᾶς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτέ γε, οὐκ
 „εἰψεύδομην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἐρήμον
 „οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagē, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postqudm puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
 statui agendum. *Pastori huic, ad me vocato, tra-*
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non eum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

20 „τῆσει ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔβαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄσπαγος μὲν δὴ τὸν ἱδὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀσπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστέα-

*neret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.
*Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
 superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
 Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc pue-
 rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
 filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter*

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νηλῦδα· τοῦτο δέ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω· θύειν τοῖσι θεῶν τιμὴ αὕτη πρόσκέε-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐστὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέλῃτο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούσους, 5
 ἕτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονῶς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν
 ὅ τι αὐτὸν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπί-
 κετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπησε, τὰ δὲ ἐΐησε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum factururus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

59, 1.

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μελείων
 κρεῶν· Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑαυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἁκρῶν χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τάλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθείη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· Ἀρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refectae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, numquid delectatus esset epula: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse delectatum, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectacula non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑαυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκει ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρέων, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰλίσας θάψειν τὰ πάντα.

- 120 Ἀρπάγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευόντων, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτώμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro de- liberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei in- somnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, quam in partem in- terpretati essent insomnium? Illi vero eodem mo- do responderunt; dicentes, in fatis fuisse ut regna- ret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset. Excepit Astyages: Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λόγῳ βασιλείας, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἐτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτός, ὧ μάγοι, ταύτῃ πλεῖ-
 20 „στος γνώμῃν εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τούτου εἶναι
 „δεινὸν οὐδὲν ἐτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι.
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἦρχε, regnabat.

gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praesent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quorum vobis haec valere videntur? Responderunt magi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ καταρθεῖν ἀρχὴν τὴν σὴν. κύνως μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριούται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγῳ οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολήτῃ, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελευόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrá etiam, inquiunt, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
„σέ γάρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τέλεον ἠδίκηον, τῇ
„σεωυτοῦ δὲ μοίῃ περιέεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
„δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
ξαντο οἱ γεινάμενοι καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἱστορεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πρῆσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se
vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter
vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero
tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi at-
que faustum sit, abi in Persas; quo qui te comi-
tentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem
ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt
Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum.
Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere paren-
tes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehe-
menti cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus
a partu vitam finisse arbitrarentur: percunctatique
sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem expo-
suit; dicens, *se ipsum antea nescivisse, sed pluri-
mum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,*

ἑωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν οδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναικός. ἥϊε τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφί· ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκεε. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἐντὶ τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέκειτο ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ, ἐόντος ἰδιώτῳ,
 οὐκ ἐνεώρα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊε τι. *Forsan ἥ τι ταύτην ἱπαινίων.*

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripiennes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὁρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιεέτο σύμμαχον, τὰς πάδας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 ταῦδε οἱ κατέρχαστο· ἔντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγαν ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρηὴ Κῦρον προσησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης· κατειρ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔντος ἐταίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κῦρῳ δαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλῶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλας μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχᾷται τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκει· ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῆ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem
 facere regno Astyagis*. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, δίδοντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχισε. εὐρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεόν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπείκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεω-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περὶς. τὰ
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμαθηκάναι, σέο τε
 „αὐτοῦ περὶ ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα· ὅτι σὲ οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἀρχεὶ χώρας, ταύτης ἀπάσης ἀρξέης. Πέρ-

ore tenuis hoc adiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirâ usus esses fortunâ. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτῃ ἐπὶ
 15 „Μήδους· καὶ, ἦν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγειος ἀποδεχθῶ
 „στρατηγὸς ἀντὶ σέῃ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἦν τε
 „τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
 „ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέῃ,
 „Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
 20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίει ταῦτα, καὶ ποίει κατὰ
 „τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σε- 125
 Φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
 εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ τὰδε.
 γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, αἰλὴν τῶν Περσέων
 5 ἐποίησατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
 γόμενος, ἔφη Ἀστυάγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
 δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„φύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦ-
 ρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχὰ
 γένη· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ
 ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι,
 Μαράφιοι, Μάσπιοι. ταυτέων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀρι-
 στοὶ· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἔνθεν οἱ
 βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15
 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι
 μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι,
 126 Μάρδοι, Δροπικαὶ, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρήσαν
 ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν
 γὰρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ
 ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη) τοῦτόν σφι τὸν
 χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

*Nunc igitur, perrexit dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro-
 coneione dixit. Sunt autem Persarum plura genera;
 quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et
 ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea
 haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasarga-
 dae, Maraphii, Maspilii. Ex his nobilissimi sunt Pa-
 sargadae, in quibus est Achaemenidarum familia,
 ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae
 hi sunt: Panthialaei, Derusiaci, Germanii, qui om-
 nes agrorum culturam exercent; reliqui nomades,
 Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut conve-
 nerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum
 Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis
 obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti*

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἀέθλον, δευτέρᾳ σφι
 προεῖπε, εἰς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκό-
 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας εἰς τὸ αὐτό·
 10 ἔβυε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεζόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατόν· πρὸς δὲ, ὥνῳ τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
 τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας εἰς λειμῶνα, εὐώχεε. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἰρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
 15 εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἴη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
 παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare. Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae, iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem adessent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis commodissimis: utque postridie convenerunt Persae, recumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his *Cyrus*, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pridie habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum interesse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala habuisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τὰδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τὰδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἀγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἀνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, αὐτε τὰλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἀρχισθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρῆσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumerari. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tulissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. *Astyages* vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*, missò nuncio, cum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit *Cyrus*, *prius se adventurum, quam*

παρ' ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Φεοβλαβῆς ἰὼν, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἔργγε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβелоκάκεόν τε καὶ ἔφευγον. Διάλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ, „ Ἀλλ' οὐδ'
 „ ὡς ὁ Κῦρός γε χαιρήσει. “ Τοσαῦτα εἰπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
 μετῆναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δὲ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: *At ne sic quidem gaudebit Cyrus.* His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes provecioresque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξαγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 στας ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἶρετό μιν, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκείνος
 σαρκὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνισε· „ὅ τι εἶη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιληΐης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἑωυτοῦ παῖεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαϊό-
 „τατέν τε καὶ ἀδικώτατον ὄντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρῶντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, lactitiâ ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerî, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hac res per ipsum*

64, 100.

„ἀλλῶ περιέβηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου ἐνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιβῆναι ἄλλῳ τῷ τὴν βασιληίῃν, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Πέρσων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναιτίους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέκαι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότες.“

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτηα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω. Ἄλυσ ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτηα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Τότερῳ μέντοι χρόνῳ μετεμέλυσέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituerē; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpā vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὑστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρό- 15 τερον. τούτον δὲ καταστρεφάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους· ἀγαλ-
ματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μαρτῆν ἐπιφέ-
ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ ἰδοκίειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφύεας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellassent, *Asiæ regnum* ab eo tempore *obtinuere*. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec Croesum, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) PERSAS vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐράων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μόνοις θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανῇ θύειν, παρὰ τὴν Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
βίων· καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἡδὲ κατέστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύειν· οὐ σπονδὴν χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶν, οὐ
5 στέμμασι, οὐκὶ οὐλῆσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστω θύειν θέ-
λει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἑστέφανωμένος τὸν τιάραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐπι-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univ-
ersum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiamam myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θυόντι ἰδίῃ μύνει οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποιῇ ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαίδει Θεογονίην, οἷν δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδήν· ἄνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρειται ὁ θυσας τὰ κρέα, καὶ χαῖ-
 133-ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bo-
rum, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
προτιθέαται. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ αἰέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δέ τι παραφέρειτο, ἐσθίωντας αὖ οὐ παύσθαι·“
αἶνω δὲ κάρτα προσκίεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεισι,
οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσ-
σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
15 δαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' αὖ ἁδὴ σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ αὖ ἑόντες βουλευόνται. καὶ ἦν μὲν ἁδὴ καὶ
νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἦν δὲ μὴ ἁδὴ, μετῴωσι. τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores
adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur,
obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non
simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae di-
cunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere cau-
rire; quoniam post coenam nihil amplius, quod
alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim
porro adponeretur, a comedendo non esse cessa-
turos*. Vino largiter admodum indulgent: nec vero
vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente;
atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare
consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id
aedium herus, apud quem habita est deliberatio,
postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis
idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

134 ὃ ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθύσκομενοι ἐπι-
 διαγνώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέεστερος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς Φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγεννέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἑωυ-
 τούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακροῦ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἑαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorât
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκίον-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμοῦρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμᾶσι· πρᾶβαντε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεύον. Ξεῖνικὰ δὲ νόματα Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἑωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θάψηκας. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαβόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶν δ' ἐτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus aliū
 praest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suā esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cogni-
 ta, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνά πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ διάιταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆς αἰτίης εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δένα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἑαυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μὴ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenuit filios: et, qui plurimos
 edidit; huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit causâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpaе causâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 ἐδίκημάτα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χρεᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκιστα ἤδη ταιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν. Ἄσσα δὲ σφι ποίειν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νεόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
 λέγειν. Ὅς αὖν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut caussâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de caussis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alicum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitilagine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δὲ μιν εἰς τὸν ἥλιον ἀμαρτάνεσθαι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων, πολλοὶ καὶ ἐλκύουσιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστράας, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὔδὲ ἄλλον οὐδένα περιφύωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τότε ἄλλοι
 σφι ὥδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, εἶντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα εἰς ταῦτό γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σάν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. Ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et nonnulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt. (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eorum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt, vel corporibus vel magnificentiae ipsorum respondentia*] desinunt omnia in eandem literam, quam Dorae *San*, Graeci *Sigma* vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιέοντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱεράων. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitâ functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerâ oblitum cadaver terrâ condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et fornicas et
 angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προϊέοντο, ἔλεξε σφι λόγον· „Ἄνδρα, φας, 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δο-
„κέοντά σφας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξείρυσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς· 10
„Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο· 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones Aeolesque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πραγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγε σφι
 τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλην Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὅρκιον Κύρος ἐποιήσατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῷ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησόμενους Ἴωσι τι-
 μωρέειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῷτὸ ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irâ commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι ἱενομίκασιν, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10 Μυούς τε καὶ Προϊήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικηνται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἰδοὶ δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φάκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφὶ δὲ 15 ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν ἡσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτό διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐαυτῶν μῶνοι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες 20 γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate. *Linguâ* autem non utuntur eâdem, sed quatuor modis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus meridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eâdem. Istae vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus, Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad sermonis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante nominavi, nihil commune habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Erythraei eâdem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐταὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένους, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθηναίαι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκλησθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοι αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec Iones volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλευσάντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοις 13
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριέες, πρότερον δὲ Ἐξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, Φυλάσονται ὦν μηδαμούς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 6
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 καρνησεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· Φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere:
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluserunt. Nam quum inlud is
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νυν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζημίην ἐπέθηκαν. Δωδέκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἶκεον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκα ἐστὶ μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ,
Αἴγαιρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰέναιός
ἐστὶ, ἀπ' οὗτο ὃ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ρύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλενος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluderunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui Iones expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaëis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 ραῦνοι τούτων μεσούγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δώδεκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰωνῶν ἦν. τοῦ
 τῶν δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δώδεκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνές εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰωνῶν, ἢ κάλλιόν τι γεγονόασι, μωρὴ πολλὴ
 λέγω· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοί, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί, καὶ Δωριῆες Ἐπιδαύριοι, 10
 ἄλλα τε ἔθνη πολλά ἀναμεμίσχεται. οἱ δὲ αὐτῶν,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἰωνῶν, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de caussâ etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se sciunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἡγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. διὰ τοῦτον δὲ τὸν Φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὅρκους
 ἐπέλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε-
 ῖμοσιπῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν
 20 ἐαυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειπεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεω. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, αἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· δι-
 δὲ, Καύκωνας, Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰωνῶν. ἑστῶσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαυῶς γεγονότες Ἰῶνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἰῶνες,
 ἔσσι ἀπ' Ἀθηνῶν γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἀγούσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne umquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthes filio: alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ips maxime genuini
 Iones: sunt tamen Iones omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινα σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἰρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρῃ,
 πρὸς ζέφυρον ἀνέμιον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὗτοι μῶναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς ταὐτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλιες 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates hae sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεια· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφειων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐται δώδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λées χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὥρεων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὥδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολées. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 5 ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφίεας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 hac sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsî, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, ocllulis portis urbem tenere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

ἐνδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πόλιν 10
 151 τας. Αὐται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὐται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκειομένην
 Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ἔοντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσι
 ἔπεισθαι, τῇ αὖ οὗτοι ἐξηγέωνται. 10

152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρησσόμενα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispersitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam; Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini-
 nei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Iones sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt.

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε ἔϊμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑαυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ καὶς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξε σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὁμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πηγυμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἐπεμ-
 πον ἐς Σάρδις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιορισμένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρεόντας αἱ
 Ἑλλήνων „τίνες εἶντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emisierunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrinen* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἐωυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην· 5
 „Οὐκ ἔδωσα κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χάρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένοι, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάβεια ἔσται ἔλλεσχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκῆϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 ὧν τε καὶ πρῆσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώβασι χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροί- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆν ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζειν, ἀπήλαυε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii,*
quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatae re-
 spondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio*
oppido locum habent designatum, in quo con-
gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodia
 Tabalo tradita, homini Persae, et auri transferendi
 cura, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctiae commissae, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἅμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἥ τε γὰρ Βαβυλών οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέϊχέ τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτίης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβαὲς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἐπέθεε σὺν ἑαυτῷ στρατεῦσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπέλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινα-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἰκάσι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-*
rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀρίστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γάρ §
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ὄντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θωυμάζω εἰ μοι ἀπεστᾶσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δείσας
 μὴ ἀναστατάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἶρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρῶ, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εὐῦσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων. 16
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπραξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρῶντα Παν-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δὲ τῷ τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστῆασι, μήτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιθῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι ἑμάσι, καὶ κοθύρρους ὑποδέσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστῆασι.“ Κροῖ- 156
 σες μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πηθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἢ μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείη,
 5 οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδῶν δὲ, μὴ

*tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-
 hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possi-
 deant bellita; et tunicas iube eos sub palliis gesta-
 re, cothurnosque pro calceis induere: denique edic-
 ut pueros suos instituant citharam pulsare, et
 canere, et mercaturam exercere: et mox videbis
 eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro
 non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.)*

Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus,
 quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi:
 pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret
 rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret
 consilium; simul vero timebat, ne in posterum ali-
 quando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἢ τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι,
 ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κύρος δὲ
 ἡσθεὺς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πεί-
 θεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά
 οἱ ἐντείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
 θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
 τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
 157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ
 μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυσε ἐς
 ἡθεα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχουῖ εἶναι
 στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δείσας ὥχεται Φεύγων ἐς
 Κύμην. Μαζάρης δὲ ὃ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
 δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς
 οὐκ εὔρε ἐτι ἰόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι,
 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* ad-
 monitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et
 vocato ad se *Mazari*, homini *Medo*, dat mandatum,
 ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caete-
 rum alios omnes, qui cum *Lydis* contra *Sardes* mili-
 tassent, sub hasta venderet, ipsum autem *Pactyan*
 utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille man-
 datis ex itinere datis, *Persarum* in sedes properavit.
Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exer-
 citum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam
 capessivit, et *Cymen* pervenit. *Mazares*, cum proba-
 bili parte copiarum *Cyri Medos* adversus *Sardes*
 ducens, ubi *Pactyan* non amplius *Sardibus* invenit,
 primum *Lydos* coëgit *Cyri* mandata exsequi: cuius
 mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ καλευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τούτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 πέρι εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσ τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρεέσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρω-
 τευν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποίοντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδew, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δάκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam iubens. Cymaci vero statuerunt ea de re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit, eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum ditione, supra Panormum portum. (158.) Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaci quaesiverunt, de Pactya quidnam facientes gratum maxime diis essent facturi? Et interrogantibus respondit oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod responsum ubi ad se relatum audivere Cymaci, tradere illum pararunt. Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir inter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς Θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθῆως· ἐς δὲ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι Θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τὰδε· „ὦ 'ναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προεῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι· πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης
ἐποίηε τὰδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρεε τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:

76, 31.

θούς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν
 τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ ἀδύτου γενέσθαι. Φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστο-
 δικον, λέγουσιν δὲ τὰδε „Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἶπεῖν „ὦ ναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „βοηθείης· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἐωυτοῖσι
 ἔχοντες πόλιορκέσθαι, εἰς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρειος ἀγγε-

circa templum circummeans, passerēs disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubēs tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaci,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emis(er)unt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis
Herod. T. I. P. I.

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσῳ δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πηρυσσό-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δόθη· ἐξέδосαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χώρος τῆς Μυσίας, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navī
 Lesbum missā, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molā ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus

ἔξέδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊν ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
δὲ ὠσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος 162
τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ
Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνέμω τραπέζῃ ἔδασκε,
ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος
5 ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπὶ
κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅπως
γὰρ τειχέρας ποιήσῃ, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς
τὰ τείχεα ἐπόρθει. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχίρῃσεν.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Pri-
enenses quidem devictos sub corona vendidit; Maean-
dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida agge-
ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῇσι πρώτοι
 Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ
 καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι
 καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὲ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες
 οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρώτῃ σφεας ἐκλι- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φω-
 καῖέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ-
 ξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
 qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
 quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμωσμένων. Τὸ μὲν δὴ τείχος 164
 τοῖσι Φωκαϊεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
 γος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
 προϊσχύμενος ἔπειτα „ὥς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
 5 „Φωκαῖες προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
 „ψαι, καὶ οἶκημα ἐν κατιρῶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαῖες,
 περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βα-
 „λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέεσθαι.
 „ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκεῖνον ἐκέ-
 10 „λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
 ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκεῖνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως
 „δὲ σφι παρίεναι βουλευσάσθαι.“ Ἐκ ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φω-
 καῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρους,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
 que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igi-
 tur modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
 pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
 tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deiicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
 Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
 sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
 labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
 pagus, *probe quidem se nosse*, ait, *quid essent fa-*
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
 Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
 quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθόμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἐπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σοὶ Χῖοι τὰς
 νῆσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνεο-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληισθῇ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuam Persae tenuerunt. (165.) Consti-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chiis, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrrum* Graeci vocant]
 Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δέ,
 ὡς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς καταράς
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμωσαν „ μὴ
 15 „ πρὶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι.“ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεως τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ αἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· ψευδόρκει δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερόντες ἐκ τῶν Οἰνουσσιῶν
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιώικους ἀπᾶντας, στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῶ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e mari emersisset*. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatiis ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in *Corsicam* pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
ἐκότεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖές πληρώσαντες καὶ
αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
τὸ Σαρδόνιον καλεούμενον πέλαγος. συμμισγόντων δὲ
τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαῖεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν 10
αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἀχρηστοὶ ἀπεστρά-
φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃ οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν
καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
167 Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἱ τε Καρχη-
δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους,
καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χώρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, detortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhegium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginenses et Tyrreni, quam ipsi, ceperant; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίεες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγίνετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἔπεμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι-
 10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαϊέων τοιοῦτῳ μὶν διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτῆ-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη
 15 καλεῖται. ἔκτισαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδα-
 νιῆτῳ μαβόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαϊῆς
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτῳ ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oráculo *Cyrnum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοις καὶ Τηϊοὶ ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφῶν
 εἴλε χῶματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἵχοντο πλείοντες ἐπὶ τῆς Θρηϊκῆς, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδῆραι· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηϊκῶν ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηϊῶν τῶν ἐν Ἀβδῆ-
 ροῖσι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενος ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vèro, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excesserè,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδοσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἥσσον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βιάντα ἀνδρᾶ Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην· τῇ εἰ ἐπέβοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονεῖν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀερεθέντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσῃν, νήσων τε ἀπάσῃων
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „, δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionía* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tinentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Græcorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-*
diniam navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionía* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

„ἐσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος· ὅς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πέλιας οἰκεομένας, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἴεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἰωνίην, ἐποιέετο στρατιήν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἥπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἑόντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi.* Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. *CARES*, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, *Leleges*que nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

10 τες; ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
 ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 15 εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριξὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 λόφους ἐπίδεσθαι Κᾱρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 20 τὰς ἀσπίδας τὰ σημῆια ποιεῖσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέε-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ
 25 δὲ, τοὺς Κᾱρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεῖς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξάνεστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igitur
 multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interlecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eiecti, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρηῖτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, ἔόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοις δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσπεχωρήκασι δὲ γλῶτταν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui *Mylasa* nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
Mysis atque *Lydis* commune habent, ut qui consan-
 guinei sint *Carum*; *Lydum* enim et *Mysum* fratres
Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum *Caribus* linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se *Cretenses* esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad *Caricum* populum adcommodarunt,
 aut *Cares* ad *Caunium*; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι
 καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δέ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρῶν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξειν-
 κοὺς θεοὺς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τᾶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνος τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνως, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem et amicitiam catervatim ad computationes convenient viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius templa constituta habuissent peregrinorum deorum, deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyndicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.) Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύας· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκαντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἐτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπαυριμὴν Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτερον ἑωυτοὺς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc *Lycii* a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νερόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναικῶν ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀσπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκέουσιν. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμό-
5 νίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης εἰς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐύσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλύγης, περιέρρου· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς Βορρῇν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

se huius vel illius matris filium, et matris suae matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem habet, ignobiles erunt liberi.

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito facinore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi membrahile quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Graeci illam regionem incolunt. Incolunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni *Cnidii*, quorum ager mari est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybassia peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

O

γει· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θάλασσα·) τὸ ἂν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧ· Ἄρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χῶρην
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χῶρὴ ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμὸς ἐστὶ τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
 μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερωσμένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χαῖ· ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργεῦτε, μηδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
 Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
 stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
 tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
 agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
 rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
 nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
 bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
 occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
 nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
 eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
 ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
 runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
 ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γὰρ κ' εἶθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγ-
ματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρα-
τῷ, ἀμαχητί σφίεας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175
Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν·
τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτηδεῖν ἐσεσθαι, αὐτοῖσί τε
καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἱερεῖα τῆς Ἀθηναίης πύργον
5 μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ
Καρίην ἀνδρῶν μῦθοι τε ἀντίσχον χρόνον Ἀρπάγω,
καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες,
τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαι-
ρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς εἰς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
ὁ Ἀρπάγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι
ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἀρετὰς ἀπιδείκνυντο· ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitit;
et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullā
initā pugnā, dediderunt. (175.) Fuere autem *Peda-*
senses, mediterranea super Halicarnassum habitan-
tes: quibus quoties publice imminet aliquod incom-
modum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit-
tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus
accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Har-
pago aliquamdiu restitit, et plurimam illi mole-
stiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen,
muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt ex-
pugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* cam-
pum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis
pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia
virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατεληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέβα-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 ρμένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοί, πλην ὀγδῶκοντα 10
 ἰστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδῶκοντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τηλικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω. 15

177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίης Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παρίεις. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo potit-
 us Harpagus est. Simili vero, ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρήσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπληγυτάτα ἐστὶ, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοσι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πόλεις μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ῥηνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῶσα τοιαύτη δὴ τις. πάλιν κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας εὐῶσα μέτωπον ἑκάστον, ἑκασι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐῶσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακῆσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὥς οὐδὲν ἄλλο
πόλις τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* Cyrus adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
gitur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

θία τε καὶ εὐρία καὶ πλήη ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ, τείχος πεντήκοντα μὲν πήχεων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ, διηκοσίαν πήχεων. ὁ δὲ βασιλῆος πήχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πήχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθῃ, καὶ τὸ τείχος ὄντινα τρόπον ἐργαστα ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5 ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ, τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλα· δευτέρα δὲ, αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα εἰς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, altitudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus regionis maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes, et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas interstipantes, primum labia construxerunt fossae, deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt domunculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίππῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνσταῖσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χαλκαὶ πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρβυρα αὐταύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ,
 ἔνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὧν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἀμα τῷ ὕδατι
 20 θρεμβοὺς ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρέπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσια
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ρέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὧν δὴ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, acneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gra-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita Babylon est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen Euphrates. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκιέων τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσai καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆϊα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
Poteras ei ἐν τῷ ἐνὶ suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἑὸν, δύο σταδίων πάντη, ἑὸν τετράγωνον.
 ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιος, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κεῖται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυ-
 σείη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτοῦ ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quaecumque

λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἰόντες ἱεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

- 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαυέσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν εἰς ὁμιλίην Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίης ἡ πρέμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε ὦν

- 183 συγκατακλῆζεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακίεται χρυσή, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποίηται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Pataris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθῆναι μούνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἔτιος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπὶ τὴν ἑρτὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδραῖς δυνάμεικα πηχίων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλευσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illā
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complura
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλ-
 λοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι
 μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ
 τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρ-
 ξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5
 οὖνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χῶματα
 ἀνὰ τὸ πεδῖον ἔοντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ πο-
 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύ-
 τερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὖνομα ἦν Νίτω-
 κρις, (αὕτη δὲ συνεταυτέρῃ γενομένη τῆς πρότερον ἀρξά-
 σης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγῆ-
 σομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5
 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα
 αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νῖνον, προεφυλάξατο ὅσα
 ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ρέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 10 τοῦτον, ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρίς ἐς τῶν τινὰ κωμέων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρίς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θαύματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῷ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλντρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάβες μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὲ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρύσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein
 ceeps diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουν αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσίοισι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι δὲ, ἐόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κεῖν ἐμοὶ, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσπεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiuntur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui *Mylasa* nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eâdem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eâdem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut *Cares* ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πρόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦνον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἤβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur enim apud illos honestissimum, ut secundum actatē et amicitiam catervatim ad computationes convenient viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius templa constituta habuissent peregrinorum deorum, deinde mutatā sententiā, postquam eis placuit non nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyndicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.) *Lycii* vero antiquitus ex Cretā erant oriundi. Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἤρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπαυρυμίν Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτερον ἐωυτοῦς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc *Lycii* a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Cre-
ticiis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστος, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἅτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ αἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκεῖουσιν. οἰκεῖουσιν δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμό-
5 νίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμο-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργυμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐρύσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλίγης, περιρρέου· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορρῇν ἀνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

se huius vel illius matris filium, et matris suae matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem habet, ignobiles erunt liberi.

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito facinore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi membrabile quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Graeci illam regionem incolunt. Incolunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni *Cnidii*, quorum ager mari est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybassîa peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

γει' τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θαλάσσεια·) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὸν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧ Ἄρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χῶρην
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χῶρὴ ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμὸς ἐστὶ τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυο-
 μένης τῆς πέτρης· ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ' ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
 Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
 stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
 tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
 agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
 rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
 nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
 bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
 occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
 nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
 eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
 ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
 runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
 ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε οὐρύγ-
ματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγω, ἐπίοντι σὺν τῷ στρα-
τῷ, ἀμαχητὶ σφεας αὐτοὺς παρέδοσαν. Ἦσαν δὲ 175
Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαλαν
τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε
καὶ τοῖσι περιοίκιοις, ἡ ἱερεὶά τῆς Ἀθηναίης πάγωνα
5 μέγαν ἴσχει. τρεῖς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ
Καρίην ἀνδρῶν μούνοί τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω,
καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, ὅρος τειχίσαντες,
τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξα-
ρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
ὁ Ἀρπάγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι
ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρεταῖς ἀπιδείκνυντο· ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitere;
et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullā
initā pugnā, dediderunt. (175.) Fuere autem *Peda-*
senses, mediterranea super Halicarnassum habitan-
tes: quibus quoties publice imminet aliquod incom-
modum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit-
tit barbā; quae res illis tribus separatis temporibus
accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Har-
pago aliquāmdiu restitere; et plurimam illi mole-
stiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen,
muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt ex-
pugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* cam-
pum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis
pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia
virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

- δὲ, καὶ κατεληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκίτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθα-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα 10
 ἰστιάων, εἰσὶ ἐπῆλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσai, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω. 15
 177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτίαν

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
 tus Harpagus est. Simili vero, ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησεν 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ῥηνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῦσα τοιαύτη δὴ τις. πάλιν κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐῦσα μέτωπον ἑκάστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐούσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακάσια. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλα
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τὰ φρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYPRIUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

θία τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιβέει· μετὰ δέ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πήχεων βασιλῆϊων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δέ, διηκοσίων πήχεων. ὁ δὲ βασιλῆϊός πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώθῃ, καὶ τὸ τείχος ὅντινα τρόπον ἐργαστο
 οὐρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ οὐρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοισι. μετὰ δέ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλα· δεύτερα δέ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μονόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἐλ-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 tudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεβρίπῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνσταῖσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεια πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτῶ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς ὄνομα αὐτῇ,
 ἐνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 ὄνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἀμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδῶι πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεια
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 ὀνόμαϊ ἔστι Εὐφράτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθὺς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἐκάτερον ταύς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλέλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἰ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, acneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvijs est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvijs simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita Babylon est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen Euphrates. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκιέων τριούρων τε καὶ τετραούρων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ἂν
 ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τσαῦται ἀριθμόν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχεος, στενωπότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἑκατέρῳ τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
 Poteras ei ἐν τῷ ἐνὶ suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ εἰς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔόν, δύο σταδίων πάντη, ἔόν τετράγωνον.
 ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ εἰς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιος, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεναι χρυ-
 σέη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ Θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quum in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quaecumque

λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ὄντες ἰεεὺς τούτου τοῦ θεοῦ.

- 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θεβαϊκοῦ 5 γυνή· ἀμφότεραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν εἰς ὁμίλῃν Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίας ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε ὦν 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακίεται χρυσῇ, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patari in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἑτὸς ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπὶ τὴν ὁρτὴν ἀγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδραὶς δωώδεκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπιος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illā
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complurē
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλ-
 λοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι
 μνήμην ποιήσομαι, αἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ
 τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρ-
 ξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5
 οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα
 ἀνὰ τὸ πεδῖον ἔοντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ πο-
 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύ-
 τερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὐνομα ἦν Νίτω-
 κρις, (αὕτη δὲ συνεταυτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξά-
 σης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγή-
 σομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5
 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα
 αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα
 ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

10 ρέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 τούτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμῶν τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστί, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδερικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 δαύματος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστί. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῷ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 cepts diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίβους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίησε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρυγμα πᾶν ἔλος· ὥς ὅ τε ποταμὸς βραδύ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλοοὶ ἕως σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλοῶν 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρόν. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰετὶ ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ Βαβυλῶνος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 θήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐούσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior fluere flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντας, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖα διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλντρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὁράρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσιαις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire; navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindî iusser-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μαλίβδῳ. ἐπι-
 τένεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφαιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἔλος
 γενόμενον, εἰς δεὸν ἐδόκει γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺν
 187 τῇσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐαυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdum quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, ea caussa, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvijs in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

- γοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΥ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
 ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗΙ ΧΡΗ-
 ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
 ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
 10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
 Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ εἰς Δαρεῖον πε-
 ριῆλθε ἡ βασιλήϊα. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν εἰδόκει εἶναι
 τῆσι πύλῃσι ταύτησι μηδὲν χρεῖσθαι καὶ χρημάτων
 κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
 15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῆσι δὲ πύλῃσι ταύτησι οὐδὲν
 ἐχράτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
 νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρημά-
 τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τὰδε·
 ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ἘΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἴ-
 20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
 PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
 SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
 MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEO
 ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
 stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
 indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pec-
 uniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
 vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
 tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
 mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
 dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
 nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
 ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τοῦνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοις ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψή- μένου πολλὰι κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμίονοιαι, κο- μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύ- 10 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *for*san.

NON APERUISSSES. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis lunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gynдем amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὃ δὲ παρὰ Ὠπιν
 5 πόλιν ῥέων, εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦ-
 ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἵπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειρᾶτο. ὃ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε Φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὔτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλήν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν θρεῖν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μνοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάστα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum *Cyrum*, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at *Cyrus*
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πηγμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεβήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὲ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὀπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὲ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παρανέσας, ἀπήλαυε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω
 ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆεσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληί-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασῖας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένους, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἑσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γάρ σφι εὐῶσαν ὁρτὴν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ἃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήτο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραίρηται, πάρεξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυώδεκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὅκτῳ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίῃ. οὕτω τριτημορίῃ ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήϊν κα-
10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείως

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum *capta est Babylon*.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem possidet opum totius Asiae: et praefectura huius regionis (*Satrapias Persae* vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, παρέξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινομέναι, ἑξακισχίλια καὶ μύρια.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῶσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ἔοντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν
 ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ῥίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmaë, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylonî impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
 5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
 λά χερσὶ τε καὶ κληωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
 λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
 ἐς διαύρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διαύρυχων ἐστὶ νηυσ-
 πέριτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τῶν χειμῶνων· ἐσέχει
 10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρῆτεω, ἐς τὸν Τίγριν,
 παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἀπα-
 σέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
 πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
 ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
 15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
 ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδίδοι· ἐπεὰν δὲ
 ἀρίστα αὐτὴ ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
 δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπνυμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπῆκται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοῖνικες πεφυκότες ἀνα πᾶν τὸ 25 πεδίον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκῶν τρόπον θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηνας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30 ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ Φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσηνες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum habens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibitueros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Palmas* vero arbores habent, per totam planitiem plantatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascularum quas Graeci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet culex sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam culices in suo fructu generant masculae palmae, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ ἀπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, εἶντα κυκλοτερέα, πάντα σκυτίνα.
 5 ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατ' ὑπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοι, νομέας ἱτέης ταμόμενοι ποιήσονται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλὰ μὲν πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον ταύ-
 το, ἀπὶ αὐτῇ κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὥθει. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
 post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
 visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
 utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
 cuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
 licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
 salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
 secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
 nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
 star rotunda facientes navigia. Tale navigium, mer-
 cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
 permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
 vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
 remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
 remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω' τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. ἔπειν ὧν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκῆρυξαν· τὰς δὲ διΦθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διΦθερέων. ἔπειν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα. Ἑσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκεί λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob caussam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lineâ, cui aliam superinduunt

93, 64.

να ἐπενδύει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτροσι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκά-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι-
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄριστις
 περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστέαται. ὁ μὲν σοφώτα- 196
 τος ὁδὲ, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἑνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτους ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὥς αὖ αἱ παρ-
 5 θένοι γινόατο γάμων ὥραϊαι, ταύτας ὅκως συναγά-
 γαιεν πάσας, εἰς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον αἰέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασίων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικίειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloñiis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ αὖ χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτε βούλοιτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἀνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον προιάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἢ μὴ συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω αὖ ἀγέσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφοραίῳ, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ἀνέ-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μύντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἡτροῖσι.
 προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπεύρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλῳτι.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀντρὶ Βαβυλωνίῳ, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἵζει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τῶντ' οὗτο·

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποίει. ὁδῶν δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέρω·
ἀγγεὸς γὰρ οὐδενὸς ἀψόνται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦ-
τα δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλῶ- 199
νίοισι ὁδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην εἰς
ἱερὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
μάρησι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱερὸν ἰστᾶσι. Θερραπυίη δέ
σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῖνες ποιεῦσι ὥδε.
ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος, πολλὰι γυναῖκες· αἱ
10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ἑδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
nem habere. Multae igitur, dedignantibus aliis se im-
miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
plaustris vectae in camaris stant ad templum, et in-
gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξίοντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὶ
 ῥηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαβός
 ἐστὶ ὅσον ὧν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσῃται· οὐ γὰρ οἱ θεῖμις
 ἐστὶ· γίνεται γὰρ ἱερὸν ταῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἐπεται, οὐδὲ ἀποδοκμᾶ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ
 οἰκία· καὶ ταῦτ' οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσει
 ὥς μιν λάμψαι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὲός τε ἐπαρμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάλτερος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 φοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ,
 cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 iicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Mylitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque
 fuerit, nefas est mulieri eam relicere; fit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur cum qui primus pecuniam
 proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae
 igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μείναι τὸν νόμον ἐκπλήσαι· καὶ γὰρ τρίτετα καὶ τετραέ-
 τετα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μοῦνον· τοὺς ἐπεί τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμων, καὶ λεήναντες
 ὑπέρουσι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὃς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρργαστο, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 αἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέρην τοῦ
 5 Ἀράξειω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullā re
 aliā, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetarum* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· ἡσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάλα πα-
 ραπλησίας, συγχὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θένος ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δένδρεων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἵλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιῦζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ ὅσφρα- 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνας δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque. etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbī fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periant, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiā iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέ-
 20 ῖναι τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλην ἑνός, ἐς
 ἑλᾶ τε καὶ τενάγρεα ἐκδιδοῖ. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατο-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπὴν
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπὴ θάλασσα, ἐστὶ ἐπ' ἐαυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται. πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπὴ, ἐστὶ ἐτέρῃ ἐπ' ἐαυ- 203
 τῆς εὐῶσα μῆκος μὲν πλείου, εἰρεσίῃ χρεωμένῃ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὕτη
 ἐαυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάβει ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐαυ-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 ἀγρῆς ζῶοντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῶσδε
 ἰδῆς παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐαυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγηρεῖσθαι τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχὴν, μῆξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβαίοισι. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἡῶν τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

97, 6.

τέλλοντα, πεδῖον ἐκδέκεται, πλήθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνάτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 εἶχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνκίεσα οὐκ αὐτὴν μιν μνῶμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitici haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimularant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non sc, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσodon. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλων οὐ προε-
 χῶρες, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξea, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατηίην, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομεόμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „Ὡ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχου ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλας
 „προθυμίας Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad Araxem ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 eaduceptorum, qui reginae verbis haec Cyro diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen, cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμέ-
 „ρέων ὁδὸν, διάβαινε εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λelai ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ ταῦ-
 „τὸ τοῦτο ποίει.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσίων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προτίθει το πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ὁκότερα παίει. τῶν δὲ κατὰ ταῦτ' αἱ γνώμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελεύοντων ἐσδέκεσθαι Τόμυριν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρσίων δὲ καὶ μεμφός 207
 μένος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδός, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρῶ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρिता, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαινεσθαι. εἰ δ'
 „ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων ταῶν 10
 „θε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δέ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσηθείς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φευ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχαῖς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δέ,
 „οὐ νικᾷς τσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἰόντα ἀχάρिता. τὰ ἰόντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetarum non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

98, 61.

- „ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· τὰυτὸ γὰρ ἀν-
 „ τιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάς
 „ ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγη-
 „ μένου, αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κυρὸν γε
 25 „ τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκέει, διαβαίντας προελθεῖν ὅσον ἂν
 „ ἐκείνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τὰδε πομπήντας, περᾶ-
 „ σθαι ἐκείνων περγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθές. τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massagetas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem priori oppono, victorem te continuo in medium illorum regnum ducturum exercitum. Sed, praeter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitae commodorum expertes; hisce hominibus, caesâ parâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τούς λοιπούς αὐτῆς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ αἰμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γινώμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευσεν Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ'
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὲ ἐξαναχώρει, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον εἰς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλείην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους εἰς Πέρσας,

castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se coniciant, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio.

(208.) Hac quum inter se oppositae essent sententiae, Cyrus repudiata priore, Croesi sententiam amplexus est, et Tomyri praedixit, ut retro cederet; se enim, trajecto flumine, illi occursum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδων ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
 τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπειος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπει δὲ τῷ Ἀρσάμειος,
 ἰόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἴκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα.
 καὶ οὗτος καταλείπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 εἰδίδου λόγον ἑαυτῷ περὶ τῆς ὀψιος. ὥς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεια, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μούνον, εἶπε· „Ὑστάσπεις, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „ λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλασκε· ὥς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
 citu flumen traiecit. (209) Traiecto Araxe, primâ
 nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
 oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
 cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
 ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
 alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
 ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
 Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
 rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
 rem nondum habens aetatem. E somno expectatus
 Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
 illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
 vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius
 tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:*

- „κέως ταῦτα εἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροισχομένῃ νυκτὶ εὗδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν προσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ὄντι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀψίος 20
 „ταύτης οὐδεμὴ, τὸ μὴ κεῖνον ἐπιβουλευεῖν ἐμοί. σὺ
 „τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίηε ὅκως ἐπεὶ ἔχω τάδε καταστρεφάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“
 210 Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλευεῖν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σαι αὐτοῦ ταύτῃ μέλλει, ἡ δὲ βασιληΐα αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

*id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei
 eura gerunt dii, mihiq̄ ante significant om-
 nia quae imminent. Nunc igitur proximâ nocte
 per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum
 alas in humeris habentem, earumque alterâ Asiam
 obumbrantem, alterâ Europam. Quod quum mihi
 oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest
 quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu
 ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac. post-
 quam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium
 tuum mihi sistas, ut eius caussam cognoscam.*
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias
 struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eo-
 dem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad
 Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

99, 16.

5 δε· „Ω βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγوناῖς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δέ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νέωτερά· βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξια,
 ἦε εἰς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρίῳ.

Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπειλάσαντος
 ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λευθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου,
 5 ἐπιλθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis fuis-
sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
ei vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, traiectione Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) *Cyrus* ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

ταὺς τε λειψθέντας τῆς Κύρου στρατῶς ἐφόνευε ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφειὼν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετῶν, τῷ οὖνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 παυσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ εἰς τὸ σῶμα, ἐπαναπλάειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτα
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gestā, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ κατερέον. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ρανεούσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀξήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγώ, καὶ ἀπληστον ἔον-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν γυν τῶν ἐπέων αὐ- 213
 δένα τούτων ἀνενευχθέντων ἐποίητο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε
 ῥῖνος αἰνῆκε, καὶ ἔμαθε ὥα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε ὥς δὲ ἐλύθη τε τὰ
 χιστὰ καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιαύτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος εὐκ ἐσέκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo
Herod. T. I. P. I.

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρος. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γινόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπισόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειρίδιοις συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλεν Φεί- 10
 γειν τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἢ τε δὴ
 πολλή τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἑνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτια. ἀσκὸν δὲ πλῆσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, εἰδίζητο ἐν τοῖσι τεθνήκσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alii ἐναπῆκε.*

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 conieciisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive, in saccum de-*

κρῶ, ἐπέλεγε τὰδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „σέ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπέιλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃν τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἵπποτάι δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· αἰμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχουσιν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμεύονται. ὡς δ' αὐτῶς τῶν ἵπ-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, aicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consueverunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitibus ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
 οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
 216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
 τοιοῖσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπί-
 κυνα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
 οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιεόντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
 γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
 ρετρίῳνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσσεται
 αἰδεῶς. Οὕρος δὲ ἡλικίης σφί προκίεται ἄλλος μὲν
 οὐδείς· ἐπειὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
 οἱ πάντες συνελθόντες θύουσὶ μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
 ἅμα αὐτῷ· εἰψάντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
 ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφί νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
 σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et
 ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla
 haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.
 (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem du-
 xit unusquisque; his autem in commune utuntur.
 Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scy-
 thae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque
 mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pha-
 retrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Ter-
 minum quidem aetatis nullum statutum habent: sed
 quando quis admodum aetate provectus est, conve-
 nientes propinqui mactant eum, et alias simul cum
 eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et
 haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo
 obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τούσι, συμφορὴν ποιεύμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
 15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθοοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
 μῶνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἔππους. νόμος δὲ οὗ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θεῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
 illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii hæc est, deorum perniciosi-
 mo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

FINIS LIBRI PRIMĪ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

1 ΤΕΛΕΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιληίην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κάσσανδανης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, 5

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aeo

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2
βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρώτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο
πρώτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχῶνται τοιόνδε. Παιδιά δύο
νεογνά ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν εἰς τὰ ποιμνία τροφήν τινα τοιήνδε, ἐντελαόμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus
Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id
bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum ni-
mirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obti-
nuisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium
hominum esse existimaverant. Postquam vero Psam-
mitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, qui-
nam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore
Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis
omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione
institutâ nullum exitum huius quaestionis, qui-
nam essent primi hominum, potuisset reperire,
tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens na-
tos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui
eos apud greges talî modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδὲνα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγυῖέν σφι αἶγας. πλῆσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 16
 λαχθέντων τῶν αἰσῶν κνυσημάτων, ἥντινα Φωνὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τὰπερ ὧν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγεγόνει ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρω προσπί-
 ποντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδιά κε-
 λεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τιοῦται
 σταθμησάμενοι πῆγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἑαυτῶν. Ὡς μὲν γενέσθαι τῶν ἱεῶν τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν διαίταν οὕτως ἐποίησато
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων εἶσκε ἐτραπόμεν, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπόλῃται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum causa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ
 ἐμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων
 μοῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων
 ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15
 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολο-
 γήοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάν-
 των ἐξευρέειν τὸν ἐν αὐτὸν, δωδέκα μέρη δασαμένους
 τῶν ὥραν εἰς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρων
 ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τούτῳδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5
 δοκέειν, ὅσω Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον
 ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥραν εἴνεκε· Αἰγύπτιοι δὲ τριη-
 κοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι
 ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρξ τοῦ αἰριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas
 spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere,
 exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in
 Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque
 vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi
 a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum
 consentientes dixerunt. Primos hominum omnium
Aegyptios annum invenisse, duodecim partes succe-
 dentium invicem temporum per illum distribuentes.
 Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt
 autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem
 arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque
 anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem
 mensem coguntur adiciere; Aegyptii vero duodecim
 menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

10 σφι ὁ κύκλος τῶν αἰρέων ἐς ταῦτόν περιῶν παραγί-
ναι. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύφαι.
15 καὶ τούτων μὲν νῦν τὰ πλείω ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθι λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adliciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνοις ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνας ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἴγυπτίωσι ἐπικτήτός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἐστὶ τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς περὶ ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἐστὶ τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἴγυπτου γὰρ Φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἐστὶ καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατὰς καταπειρητήριον, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκά ὀργυῖσι ἔσαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
6 λοὶ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἴγυ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέρας διαιρέομαν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθητέω κόλπου μέχρι Σερβανίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκά. *Alii ἐν δέκα*, in decem orgyis.

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
plius tale illi narraverunt.

Est enim *natura huius regionis, quae Aegyptus*
vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam pe-
tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in
undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τάνει· ταύτης ὦν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῆσι μεμετρήκασι τὴν χεῖρην· ὅσοι δὲ ἥσσουν γεω-
 πεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὰν ἔχουσι, παρασάγγησι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοίνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγης τμήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὸν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου-
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἐστὶ εὐρέα Αἰγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλὺς. ἐστὶ δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σὴν τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν θυμῶδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐνδρος. Fors. ἔνυδρος. Vulgo omnes ἀνδρος, aqua-
 rum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terrae possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae
 Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae
 Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 Φoron εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τούτων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλεον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδῶ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροὶ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τούτων. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἀνω ἰόντι, στε-
 νή ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, φέρον ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἀνω τείνον εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλεσμένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι, αἱ εἰς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάμπει εἰς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἐαυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

- 10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὄρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὄρος ἄλλο πέτρων τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατελυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὥς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμέ-
 ρεων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίαν οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρος εἰς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
 εὐρέα Αἴγυπτος ἐστί. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος εἰς Θήβας, ἐστὶ ἀνά-9
 πλος ἐννέα ἡμέρων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοτα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstruetae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίων ἐνὸς καὶ
 ὀγδῶκοντα ἐόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύ-
 πτου, τὸ μὲν παρὰ Θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων· ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης εἰς μεσόγαίαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων εἰς Ἐλε-
 φαντήν καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κα-
 τάπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, εἰδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπίκρητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μάμφιν πόλιν καυμένων τὸ μεταξύ ἐφαίνετό
 μοι εἶναι κατὰ κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quatenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta
 stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιν καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσὸν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστό-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἐόντες μεγάλα, οἱ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ Φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώϊ· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξίεις ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἥδη ἠπείρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐπέ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὡς ἔρχομαι Φράσων. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam nenter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabiâ,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
Herod. T. I. P. I.

μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρεσίῃ χρωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμῖσι ἡμέρης πλόου. ῥηχὴν δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορείης θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίης·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ᾧν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν καλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαί γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitātā, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eā consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo, propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

ἂν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προαναισιμαμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθείη κόλπος καὶ πολ-
 λῷ μέζων ἐτι τούτου, ὑπὲρ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάστα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλία τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι· καὶ ψάμμον μῶνον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω εὐούση τὴν Αἴγυπτον προσεικέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελάγλαιόν
 τε καὶ κατερρήγνυμένην, ὥστε εὐούσαν ἰλὺν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατένηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἴδμεν ἐρυθροτέραν τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον ἐοῦσαν.

5

13. Ἐλέγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ ᾔ-
σῃ ἔτα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢ μὴ ἐπ' ἑκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τά τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλούμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὖ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam:
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vëro etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδι-
 δοῖ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
 πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτου,
 τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθάμενοι
 15 γὰρ ὡς ἕταιρ πάσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
 ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
 „Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
 πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ
 μὴ ἐβελήσει σφι ἕναι ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί
 ἐστι ὕδατος οὐδεμίῃ ἄλλῃ ἀποστροφῇ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
 Διὸς μούνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
 πτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι.

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον εἰς. *Supplicatus erant καὶ μὴ ὁ ποτα-*
μος τὸ ὁμοῖον εἰς.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur
 terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius,*
 nisi simul fluvius pari ratione magis magisque auge-
 bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
 ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
 tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
 quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
 quum audissent, universam Graecorum terram pluviâ
 irrigari, non fluviiis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
 runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
 ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
 do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
 mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
 illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
 Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
 recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, φράσω. εἴ σφι ἐβελήσει, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκόντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μήτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα, μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κερμίζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων, οἱ αὐτὲ ἀρότρῳ ἀναρρηγνύντες αὐλάκας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὀπίσω, 15 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo' ante dixi; ut regio infra Memphin sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii regionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ irrigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis hominibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos findendo, nec terram fodiendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore occupantur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

110, 31.

ἐς αὐτὴν ὕς. ἔπειτ' ἀνὰ καταπατήσῃ τῇσι ὑπὲρ τὸ σπέρμα, ἀμνητὸν τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὑπὲρ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ἂν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰωνῶν χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες. καὶ
παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖναι· τὸ δὲ
ἀπὸ Θάλασσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τὴν Πηλοῦσιον ῥέων καὶ ἐς Κανώβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εἶδεν πρότερον χώραν, ἥδη γὰρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑπὲρ ex coniect. corrigunt viri docti βοῦς et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑπὲρ in βοῦσι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat: denique, postquam per suos [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculā usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

πτίων οὐρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νεομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενῃ ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχῃ διαιρέ-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπαυσιμίων ἔχουσθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰβέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νείλῳ ἐστὶ ἡδεῖ· ἄνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὅζυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσσην τὸ 20
 Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppide
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν·
 τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέε-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικὸν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινὰ
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γεγόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωυτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἀπῖος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσσυρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens: quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φὰς „Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὶ πλεθύη, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

Τοῦ ποταμοῦ δὲ Φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt; dicentes, sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carnum vesci, Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturâ autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

112, 13.

οὔτε ἄλλου οὐδεὶς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 ἑὼν, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενέμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ιστορέων αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ιστό-
 ρηον· καὶ ὅτι αὐρας ἀποπνεύσας μῦθος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

- τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἑόντες οὐκ ἀπολεί- 15
 πουσιν· γέραναι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, Φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχίονιζε καὶ ὁσονῶν ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν ἂν ταύτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 ρείκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γάρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἑόντα· Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητῶν, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν 5
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.
- 24 Εἰ δὲ δεῖ μεμφάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδεξασθαι, φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in-
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίας
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων; ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται·
 τῆς γὰρ ἀν' ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἣν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχωρία ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρης εὐούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἕως
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐνω-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπαθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδάντες, τῇ
 10 κουσι· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὅ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκεῖ δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑωυτόν. πρὴν ὕνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὑπὶ τῷ καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρης καὶ κεχαραδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὀμβρῶν ἐπιλείπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν ταῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑωυτοῦ ῥέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πνέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol me omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviiis misceatur, quippe imbribus perfusa terrâ, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

114, 100.

οὕτω τὸν ἥλιον νεώρικα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίαν τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἥλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ γότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐσθῆκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἦε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἐλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τάπερ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ περὶ, 27
 ἅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὡς κατὰ ἀπό-

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγέ-
 νετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε
 Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λό-
 γους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν
 Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς 5
 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοί γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος
 εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὧδε· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς
 ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπυγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πό-
 λιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνό-
 ματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10
 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰούσας ἀβύσ-
 σους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν· καὶ τὸ
 μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perfleret: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophî, alter Mophî nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖσι, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότον. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλεῖα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυράς καὶ παλῆρρόν, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίῃν ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἔλθων, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. *Praepositio διὰ ex nostrâ coniect. adiecta.*

trionem fluere, alterum dimidium versus Aethiopiam et meridiem. Quod autem fundo careant hi fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psammitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci demisisse, multa millia orgyarum continentem, neque ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo) propter validos quosdam gurgites et aquarum repercussionem, quippe quae montibus illiduntur, descendere in fundum non potuisse demissam holidem. (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ ταῦν σφι χώρα γε μηδεμίῃ
 ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας εἰς διάπειραν τῶν παιδίων
 ἔναι, τίνα γλῶσσαν πρῶτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δακῶ ἄρα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προΐουσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίοντας. τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκόμεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰωνῶν γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζε-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνοιντ' αἶν. Καὶ τὴν μὲν Ἰωνῶν γνώμην 17 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὥδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκουμένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἶδαμεν οὐδὲν εὖν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universae terrae partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum. (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab Assyrijs. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίαν οὐρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενῃ ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέε-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχεισθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς Θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὴν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἧν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰβέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νείλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς Θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν
 τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα εἰς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέε-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δὲ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτῃ ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωυτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λιος καὶ Ἀπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίᾳ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyces existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ Θεὸς σφας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φὰς „Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπικὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὶ πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἐτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ Φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturâ autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδεὶς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἕα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μένος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελέει
 ἔων, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἰστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἰστό-
 ρησον· καὶ ὅτι αὖρας ἀποπνεούσας μούνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praebere. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inic-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιώ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημήνας βουλό-
 μενος μοῦνον. τῶν ἢ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνει τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκὼν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷ τούτῳ ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἴτιοι ἦσαν, χρεῖν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσω ἐλάσσονες ὄντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀντι-
 στημονεστέρη μὲν ἐστὶ τῆς λελεγεμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρη ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτη 22
 εἰοῦσα, μάλιστα εἴψευται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδέν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμοτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλὰ ἐστὶ ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷά τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνεμοὶ παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμαί. δεύτερον δέ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελέει εἰοῦσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦση, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἀν' ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δέ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶν-

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbribus et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔοντες οὐκ ἀπολαί- 15
 πουςι· γέρανοι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, Φοιτέωσι ἐς χειμασίνην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχλόνιζε καὶ ὄσονων ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν ἂν ταύτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀν-
 νείκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἔοντα· Ὅμηρον δὲ, ἡ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητῶν, δοκέω τούνομα εὐρόντα ἐς τὴν 5
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.

24 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθεῖσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ Θέρεος. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in-
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαῆς
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων; ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται.
 τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεὸς, καὶ κατὰ
 ἣν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τάδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλειυνῆς τῆς χώρης εὐούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυ-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκυσας δὲ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τῇ
 10 κουσί· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνεῖον·

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione.' (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὅ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκεῖ δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτιον ἐκαστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πρὴννομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγόμενου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρης καὶ κεχαραδρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ Θέρους, τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ Θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσιν ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πιέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviiis misceatur, quippe imbribus perfusâ terrâ, torrentibusque excavatâ, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

114, 100.

οὕτω τὸν ἥλιον νερόρικα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίω τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἥλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμὼν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου.
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἐλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὐρῆς δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὥς καὶ τα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei caussam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo cum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐτὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαί πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοί γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξύ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι, τῷ μὲν, Κροῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι· τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τουτέων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophī, alter Mophī nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἀνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “

Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυράς καὶ παλιρρόην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντὲς 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 Φοτέρωθεν, κατάπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατάπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχδῖνοι δὲ δυνάδεκά εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξαι εἰς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιῖρρει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλῶσας, εἰς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἔξεις, τὸ εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander: schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare oportet. Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est *Tachompsa*. Iam regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιή-
 20 σαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελαί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι-
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσά-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτῖς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξας
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήϊόν Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκεῖσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἤξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὧσ' περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo
 scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae na-
 vigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies
 peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post
 dierum duodecim navigationem ad magnum perve-
 nies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum
 dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In
 hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum:
 estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi
 Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum
 iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt, (30.)
 Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spa-
 tio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Ac-
 thiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι ὄνομα ἐστὶ Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὦν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ, λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ
 manu stantes*. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiadis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
 πίην. Ψαμμιτίχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. αἷς δὲ κατέ-
 20 λαβε, ἰδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφέας θεοὺς πα-
 τρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
 τῶν δὲ τινα λέγεται δειξάντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
 αὖ τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
 γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
 25 δοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθιόπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφέας
 τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
 Αἰθιόπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
 οἰκεῖν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
 ρώτεροι γέγονασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
 γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
 Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
 adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
 patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
 Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
 ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
 nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
 remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
 contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
 et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
 Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
 pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
 viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

τος. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ εἰς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τούδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρῆμος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 εἰς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι εἰς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρ- 5
 χον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,
 ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent*

- 10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστέων παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἐαυτῶν, ὀψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδωεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆην θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολοέντος ἄκρης, ἥ τελευ-
 τᾷ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyces incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρήμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρήμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμάδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφείας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεέντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπὶ ὧν. Εἶπεν ὧν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis
 emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum
 terram peragrasse habitatam: eâque traiectâ, per-
 venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
 isse in desertam, iter occidentem versus facientes.
 Postquam multum terrae arenosae compluribus
 diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
 arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
 se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
 minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
 xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
 Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
 his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-*

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τες εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανα. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω·
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας.“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὴν παραρρέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμναν Λιβύην·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

*Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio; hoc unum adiiciam, dixisse eum, rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes. Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse Nilum, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego coniicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,*

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλήϊον στηλέων ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκεῖται τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἴστρος, εἰς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκεῖουσι ἄποι-
 34 και. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων αὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρῆμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἰστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 διδοῖ δὲ εἰς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα κῆ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθὺς ὁδὸς

2 Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesium, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι ἐς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· του-
 των ἔνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροῖω, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ φύσιν ἄλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι
 ἐσθήσαντο ἢεἰά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 10 ἐόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἀνω τὴν
 κρέκην ὠθεόντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεια οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
 alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρὰ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἀναφανδόν. ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱεεὲς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιῶσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia; in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δαίτα ἀποκρίνεται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευ-
 10 μένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιῶνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῆσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν εἴωσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἐξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιῶντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti natura
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

Herod. T. I. P. I.

V

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. δι' ἑαυτοῖσι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικὰ καλέεται.

- 37 Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νέσπλυτα· ἐπιτηδεύαντες τοῦτο μάλιστα. 5
τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκα· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρῶνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρας, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγηται σφι. Θεραπέουσι τοὺς Θεούς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινέην 10
μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextre : et dein ἐκ ἀριστερά, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quam sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineae, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

- τα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας, αἷς
 15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὔ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέονται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱερὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοείων
 καὶ χηνέων πλήθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδονται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 20 δὲ οὐ σφί ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τράγουσι, οὔτε ἐψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱρέες
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὄσπριον. ἱεῖται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρεις· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
 calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
 die lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
 que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
 finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
 Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
 sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
 et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
 exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
 Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
 que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
 crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
 vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
 esse legumen existimantes. Non est autem cuique
 deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
 princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου ἐνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. τρίχα ἦν καὶ μίην ἰδῆται ἐπεοῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημήων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρέω. κατοραῖ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τῷ τῷ ὧδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνης πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερέου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήneos δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορῇ, καὶ Ἕλλη-
 νές σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἐμποροί, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι „εἴ τι μέλλοι ἢ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπί-
 15 σπείσιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοις τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustà notà signatus bos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arà vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecan-
 tur, eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum adii-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱερά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεῖς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἱεῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱερόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἔρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφύν ἄκρην, καὶ τοὺς ὦμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλάσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ *ex ms.* ubi *intell.* τίς κατέστηκε. *Vulgo alii*
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδείρωσι *etc.* *Vulgo sic legebatur:* ἐπὶ πρὸ
 νηστεύσωσι τῇ "Ἰσι, καὶ ἐπὶ κατεύξωνται, θύουσι τὸν βοῦν·
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam oensent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμύρης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλῆσαντες δὲ
 τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 ηστητεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπτ-
 15 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
 • θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφί· ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἰσιος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσιος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούκερὼν ἐστι, κα-
 5 τάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν εἵνεκα οὗτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρὰ Ἕλληνα φιλήσει ἂν τῷ στό-
 ματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὐδ'
 10 ὀβελοῖσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοδὸς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi sine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι
 δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν Θη-
 λέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσηνας κατορύσ-
 σουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον
 ἢ καὶ ἀμφοτέρα ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκε. ἐπεὰν δὲ 15
 σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς
 ἑκάστην πόλιν βάρης ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμμένης
 νήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς
 εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ
 ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βά- 20
 ρις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν,
 οὖνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχίς· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν
 ἅγιον ἴδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολ-
 λοι ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα,
 ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ 25
 ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τᾶλλα κτήνη θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: ma-
 res autem defodiunt quique in suis suburbiis; ita ut
 alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ
 signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum
 adest tempus, venit in unumquodque oppidum na-
 vis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta
 est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igi-
 tur Prosopitide insula quum alia insunt oppida mul-
 ta, tum illud e quo naves circummittuntur boum
 ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est
 templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi
 homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa
 illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum
 cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομο-
 θέτται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θηβαίεος ἰδρυνται ἱερὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκτηνται ἱερὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντας ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiā
 sunt praefecturā, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspicerere Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδείραντα, προέχουσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑαυ- 15
τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
τῷ γάλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
μώνιοι, ἔοντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοι, καὶ
Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοὶ,
καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπω- 20
ρυμὴν ἐποίησαντο. Ἀμμοῦν γάρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
σφι ἱερεῖς διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
τοῦ Διὸς, κρίον ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες,
κατὰ τὸντὸ ἐνδύουσι τῷ γάλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερεῖα πάντες
τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis
caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ Θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεῖς ἀμφοτέροι
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωνος οὔτε Διοσκουρέων τὰ οὐνόματά Φασι εἰδέναι,
 οὐδὲ σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
 χεται. καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, ταύτων οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, *esse eum ex duodecim deorum numero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρεῖται, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγυπτίοις ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέος· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑταῖ ἐστὶ ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἄγιον· καὶ ἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo eundem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, uti psi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱὸν ἰδρυται. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμ-
 10 Φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισμένη καὶ τὸ
 ἱὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα ἀφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱὸν Ἡρακλῆος, ἐπ' αὐτῇ ἔχοντος Θάσιον
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱὸν
 15 Ἡρακλῆος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶ-
 νος Ἡρακλῆα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλῆα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam *Tha-*
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔοντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ δὲξά Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκτληται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπανυμίην, θύου-
 45 σι τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστί, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον
 στείψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφείας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων ἀμύπαν ἀπείρως ἔχειν αἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεια ὅσῃ θύειν ἐστί, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. Vulgo alii ὄων, practer sues.

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, quum in *Aegyptum* venisset, co-
 ronatum ab *Aegyptiis* veluti victimam fuisse, et
 cum pompâ eductum, ut *Iovi* immolaretur: illum-
 que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
 ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
 bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

125, 95.

νων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 εἶοτα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας Φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα, κατὰ πτερ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι.
 ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de causâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum *Panis* prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἐστὶ λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν Θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μαρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριῶν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἑόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coiit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

5 νέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μοῦνοι
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόαται τε οἱ συβῶ-
 νται καὶ ἀγέαται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μῦνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπεστιγυῆκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὡῶν τῇ
 Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθείς ὁμοῦ, κατ' αὖν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere ux-
 orem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit; tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱρά θύ- 20
 σασι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου στατίναις πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διου-
 νύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορπῇ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, δίδωι ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρτὴν τῷ Διουνύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῶ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδίδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fin-
 gunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho*
 vero, *vesperâ* quae festum antecedit, unusquisque
 suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam
 vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit
 auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi
 excipias, eodem prorsus modo agunt atque *Graeci*.
 Loco phallorum autem alio invento utuntur; imagini-
 bus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos
 circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multò
 minori quam reliquum totum corpus. Praecedit *tibia*,
 sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes.
 Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμ- 49
 πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς,
 ἀλλ' ἔμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
 οἱ ποιεῦσιν Ἑλλήνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑαυτῷ συστήσαι,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἑλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσιῖν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
 lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
 lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
 lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuissê, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ᾦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
πρωστὶ ἐσαυμένα. οὐ μὴν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτῳ
παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ
Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν·
δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῖχθαι. ὅτι γὰρ 5
δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν
μοι ταῦτα εἶρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν

eidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χάριτι
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δὲ μοι δακρύουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμῶς γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκτενται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὡς Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
γενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρβὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὡλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico au-
tem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit:
nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
luerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur
Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λαογοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμνῆται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν-
 10 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὦν ἡρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκον πρότερον Πελασοὶ εὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὦν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδήλωται. Ἔθιον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelagi*;
 unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero
 haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est,
 quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod
 dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelagi*,
 qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his
 Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii
 imagines pudendis erectis primi Graecorum Athe-
 nienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius
 rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in
 Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia
 autem omnia olim peragebant *Pelagi* deos precan-
 tes; ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed
 cognomento aut nomine nullum eorum compella-
 bant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διόνυσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νερόμισται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μοῦνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα“ ἀνείλε τὸ μαντήιον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὃ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Uteren-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθές, ὥς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὔτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλῃσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνῆντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσιόδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρηστηρίων δὲ περὶ, τοῦ τε ἐν Ἑλλῃσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delineaverunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad *Hesiodum* et *Homerum* spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonaë*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phae-*

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτίαν πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην πρῆβῃσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσάμεναις τὰ
 μαντήϊα· πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δὲ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ θεῶν
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱεῶν ἤκουον· τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προ-
 μάντιες „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰσομένην δὲ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χρεὼν εἴη
 μαντήϊον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam;
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesisset, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nossent, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

λειάδα, σημαίνουνσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τηή ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, ¹⁰
παραπλήσια ἀλλήλοισι τυγχάνουσι εὐῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπγυμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγυπτίῳ εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μαμαθήκασιν. τεκμήριον δὲ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ ⁵
χρόνου ποιεύμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότερα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἴσιος ἱερόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτῃ τῆς Αἰγύπτου ⁵

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus* ,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

132, 93.

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἰσὶς δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ· πέμπτα δὲ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ κορίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλη-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτεύουσι. ἐπεὶ δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχαίριψαντες
 τὴν βάριν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter* (*Ceres*) est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt *Minervae*: quartam, *Heliopolin*,
 Soli: quintam, in oppidum cui *Buto* nomen, *Lato-*
nae: sextam, *Papremin* oppidum, *Marti*. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dieteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ ὅσος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρθῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐναυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεέται. Ἐν δὲ
 Βουσίρι πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὀρθὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὀσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἐτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται.
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et câ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτισι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῆσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτε δὲ εἵνεκα
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιεῦσι· εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificiū caussā conveniunt, certā quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Heliopolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Πὰν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμί-
 γητο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μαρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν, βας ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶνται, ἔόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive*: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coiit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis.

ὅ νέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μοῦνοι
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόσθαι τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέσθαι ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρετῇσι ἀπεστυγήκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὧν τῇ
 Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' αὖν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρὶ. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere ux-
 orem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, caussam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱρά θύ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσαίετο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου στατίναις πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρθῆς τῇ δοσπῇ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλην χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλήσι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μῦνον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλην χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho* vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem hominî, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia; sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δακτεῖ μοι Μελάμ- 49
 πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς,
 ἀλλ' ἔμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
 5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγεγόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
 01 ποιεῦσιν Ἑλλήνες. Ἐγὼ μὲν νῦν Φημι Μελάμποδα γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσai,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἑλλήσι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω.

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
 lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
 lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
 lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuissê, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι ὁμότροπα γὰρ ἂν ᾦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 πωστὶ ἐσαυμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτῳ
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμασι.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκείει μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν'
 δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ 5
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μις, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [*sive: eodem tempore ortum cepisse*] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchī cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὔτοι δέ μοι δακέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκτηνται, εἰ μὴ Λίβυες·
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
γενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἕλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὧ' ἄλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Aegypto exstitere. Dico autem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excoepo Neptuno: huius autem dei notitia ex Libyâ ad Graecos pervenit: nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis acceperunt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λαογοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν-¹⁰
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὧν ἴδεν τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ αὐτοὶ, τοί-
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὧν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι¹⁵
 Ἑλλήνων, μαβόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδῆλωται. Ἔθυσον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὥς ἐγὼ ἐν Δωδωνῇ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι⁵

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothraces celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelasgi*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothraces mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes; ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διούσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλασί χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μοῦνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα.“ ἀνείλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔβουον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Uteren-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρῶτην τε καὶ χθρῆς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλείους. 5 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνῆντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱερίαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεβαίεος Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱερίας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonae*) est, tum eo quod in *Libya*, hancee historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-*

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι εἰς Λιβύην πρηθεῖσθαι, τὴν δὲ εἰς τοὺς Ἑλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσάμενας τὰ
 μαντήια πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μεν, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ θεῶν
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱερέων ἤκουον· τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προ-
 μάντιες „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θεβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων εἰς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δέ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆή, ὡς χρεῶν εἶη
 μαντήϊον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam;
hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
dictos populos primum instituissent. Quum vero
ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
adcurate nossent, responderunt ad haec: magnam
curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas*
Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
instituentum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos

θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δαδωναίων
 δὲ αἱ ἱεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένηα,
 αἷ δὲ μετὰ ταύτῃ, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δαδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱεῖας γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρὴν ἵσθαι ἐς Θεσπρωτεύς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graccia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσιν ἐν
 Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
 10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
 τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ αἱ
 ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
 κων, ὑπ' ὧν καὶ αὕτῃ ἐπρήθη. Πελειάδες δέ μοι δο- 57
 κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
 kes, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι
 φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπῆν
 5 Φωνῇ αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
 ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι
 φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τέω τρόπῳ αὖ πελειάς γε ἀνθρωπῆν
 Φωνῇ φθέγγατο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisset: quemadmo-
 dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
 templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
 esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
 Graecum addidicit sermonem, oraculum ibidem in-
 stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
 suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
 bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
 autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
 mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
 rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
 similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
 voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
 eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
 quoad vero barbarae loquebatur, avium more sonum
 edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
 nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουνσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τήϊς ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιεῦμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότατα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἴσιος ἱερόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*,) et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem panegyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et praecipuo cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem. Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maximum Isidis templum. Situm est autem id oppidum in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

132, 93.

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἰσὺς δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ· πέμπτα δέ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοίᾳ· ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξι, καὶ πολλόν τι πλη-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρῃ. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόον· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰεῖδουσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὰν δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχαρίμψαντες
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοᾷ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter* (*Ceres*) est. Tertiam panegyris in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsan-
 t, viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dieteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐναυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδῶν, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεέται. Ἐν δὲ
 Βουσίρει πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσι τὴν ὀρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὀσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καραῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et câ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

132, 24.

Αἰγύπτισι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῆσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχρα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχρα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα αἵος καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἐπέστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρτῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχρα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἵνεκα
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατάπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιεῦσι· εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερέης ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Heliopolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μέν τινες τῶν ἱερέων περὶ τῷ γάλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχωλας ἐπιτελέαντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἕτερα αἰέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὴ ἐλίγοι οἱ περὶ
 τῷ γάλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἅμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέῳτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρόντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ac-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedícula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

133, 53.

μύντοι αἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
 Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
 ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
 τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἕξαν-
 δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
 5 πόλους τῆς μητρὸς, οἳ οὐκ ὀπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
 οὐ περιορᾶν παρίεναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
 λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
 τρηχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
 τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
 10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
 τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱερὰ ἐσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
 τοι θρησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
 ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

*Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
 negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenæ.
 Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
 tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
 ætatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
 stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
 dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
 tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
 male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
 In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
 Marti sacro a se aiunt esse institutam.*

*Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
 ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
 concubitu intrare in templum illotum. Alii enim fere om-
 nes homines, exceptis Aegyptiis et Græcis, coeunt in*

ἐν ἱοῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλoutoi ἐσέρ- 15
χονται ἐς ἱόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰπερ τὰ
ἄλλα κτήnea. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήnea ὁρᾷν καὶ ὀρνί-
θων γέnea ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήnea ποίειν. οὔτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
ἐπιλέγοντες, ποιῶσι ἑμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτῳ
δὲ θεοσκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
καὶ δὴ καὶ τὰδε.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἰγύπτῳ ὁμouρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
θεριώδης ἐστὶ. τὰ δὲ εἶοντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐταῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνέϊται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
καταβαίνειν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πράγματα, τὰ 5

locissacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
cis deo alicui consecratis; id si ingratum esset deo,
pecudes non esse facturās. Talia illi praetexentes fa-
ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
est tamen bestiis frequens. Quae vero in ea repe-
riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
secratae sunt haec quae sacrae habentur, descenderem
ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἶρηκα
 αὐτῶν ἐπιψάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
 Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν Θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
 ἀποδέδεχται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
 10 καὶ Θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
 ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
 χὰς τὰςδε σφι ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ Θεῷ τοῦ
 ἂν ἢ τὸ Θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
 κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
 15 ἵστασι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
 ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν Θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἂν τ.
 αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθύς, παρέχει βορρὴν τοῖσι Θηρίοις.
 τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. Τὸ δ' ἂν τις
 τῶν Θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem in primis devito: quarum si quas ego
 in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
 eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
 stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
 quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
 ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
 lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
 terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
 quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
 liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
 aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
 argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
 lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
 rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
 praebet; hoc enim eis alimentum genus adsignatum est.
 Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίη ἦν δὲ αἰέων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὃς δ' ἂν ἱβιν ἢ ἱρηκα ἀποκτείνη, ἦν τε ἐκὼν, ἦν
 66 τε αἰέων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἑόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶ ἂν ἔτι πλέω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιαύδε.
 Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρῆγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελοῦρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σβεννῖναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 mulctam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα,
 πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὅτεοις δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτεοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἑαυτῶν ἑκάστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλάς καὶ τοὺς ἱσηκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἵβις, εἰούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἐρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέω ἔοντας ἀλωπέκων μέ-
 ζοντας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuan-
 tes per hominum intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶ-
 ριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρά-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρέ-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ·
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλῷ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί-
 10 δεκα πῆχας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὕς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per
 quinque menses maxime hibernos nullum cibum ca-
 piunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habi-
 tans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maio-
 rem diei partem in sicco versatur, noctu vero in
 fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam sere-
 num coelum et ros. Omnium verò, quae novimus,
 animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim
 haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foe-
 tus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit,
 pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem,
 et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero mag-
 nos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis.
 Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus ani-
 mantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex
 omnibus item animantibus unum est quod superiorem

25 ἰὼν θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἄρρηκτον
ἐπὶ τοῦ σώματος. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὀξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία Φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχῖλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἔπειαν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῆ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνη, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχῖλος
25 ἐσθύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χῖλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱερεῖς εἰσι οἱ κροκό- 69
δελιοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολέμιους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκούντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hiantem recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum trochilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac operâ sibi praestitâ gaudens, neutiquam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *crocodili* aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθεα· ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πέδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἱρήια, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 φαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μνοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκόδειλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασιῇσι. Ἄγραι δὲ σφειων πολ-
 λαὶ κατιστέασι, καὶ παντοῖαι· ἥ δ' ὦν ἐμοί γε δοκεῖ
 ἀξιοπιάτῃ ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ αὖ νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inaures
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67.

τον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζωνήν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπειὰν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱροὶ. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχληλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμόν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ῥος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergis, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Cr ocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergis vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius lato obli-
 mit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τω δὴ τι παχύ ἐστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγήνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς; τῷ οὐνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐπέων (ὥς Ἡλιουπε-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασί;
 ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα-
 ρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοῦ κα-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγας. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrac*, quas sacras duunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpses.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γούσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἡλίου κομίζειν
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσαντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὧν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὦν, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὡοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκευάμενου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὰντὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἡλίου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τὰ μὲν τοῦτον τὸν ὄρον λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλοι ἐόντες μικροί, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, hæc-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Hæc facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφίγας
 75 τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα καὶ καίματος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδείστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χῶ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιούδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιος ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβις τὰς ὀρνίθας ἀπαι-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic
 enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Ara-
 bia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs;
 quem locum ipse adii, quum audissem quae de *ser-
 pentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi
 ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine:
 erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii mi-
 nores, atque minores, ingenti numero. Est autem lo-
 cus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex
 angustis montibus introitus est in magnam plani-
 tiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-
 eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare vo-
 lucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis
 in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpen-
 tes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς
 Αἰγυπτίων· ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἱβίος τό- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορεῖ γιγάντου.
 πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγας ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἱβίες) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλὴν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλήν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα.,
 10 μέλαινα ἐστὶ δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορεῖ, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ caussâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
 enim sunt *ibium genera*) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

λέγει „Ες τοῦτον ὀρέων, πῶνέ τε καὶ τέρευν' ἔσεαι
„γὰρ ἀποθανὼν τοκοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
πύσια ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
κτεῶνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
καὶ αἶσιμα ἐν ἐστί, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰεί-
θιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα
οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδούσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
ἄλλα ἀποθαυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὀκόβεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεί
κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἔν ἐστι ex coniectura, pro ἔνεστι, quod dederant
veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὐνομα addunt mss. omnes, et
edd. plerique.

et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
conviviis faciunt.

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero com-
pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νῶτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἰ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρης
5 ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανατοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γε τὰ ἱρά ἐσφύρεται εἰρίνα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum :
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios : et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis : *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent : in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant : super his candida gestant amicula
lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : ne-

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
 ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
 πετα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
 τὴν πάλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
 φαίνουσai τοὺς μαζοὺς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
 πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
 καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
 86 ρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
 τέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
 κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
 τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
 μὲν σπουδαιωτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
 ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ἐνομάζειν.
 τὴν δὲ δευτέρην δεικνύασι ὑποδεεστέρην τε ταύτης καὶ
 εὐτελεστέρην· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστοτάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
 omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
 ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
 discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
 serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
 parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
 fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
 Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis ad-
 latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
 exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
 tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
 tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
 fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
 quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 20 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρὸν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 25 ἐγχεόντες φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὅς ἐστι
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν, ἐξ ᾧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικῇῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιθανωτρῷ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτέων οὐκ ἔστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimâ ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritâ purissimâ
 myrrhâ et casiâ aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsâ sep-

ἐπεὶ τρεῖς αἶται ἢ τετραρταῖαι γίνονται, οὕτω παραδίδουσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποίεουσιν οὕτω τοῦδε 5
 εἶνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναῖξί. λαμβθῆναι γάρ τινά Φασιν μισγόμενον νεκρῶ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότεχρον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Φαίνη-
 ται τεθνηὼς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶ-
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί- 5
 λοντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζον-
 τες θάπτουσι.

10

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea-
 caussâ, ne cum his mulieribus coeant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 davere recens defunctae mulieris coeuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectionum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditionibus sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἕλλητικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγυὲς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
 Περσέος τοῦ Δαναΐης ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τῳ νηὸς τε ἓν, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέσθηκε τοῦ Περ-
 σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν
 τὸ μέγαλος δῖππηχ'· τὸ ἑπὶ αὐτῷ Φανῇ, εὐθηνέειν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποικῶσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant. Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest *Persei*, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circumdatum: propylaea templi lapidea, ingentia admodum; super quibus duae collocatae sunt statucae lapideae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in qua est *Persei* simulacrum: narrantque hi *Chemmitae*, saepius in ea regione adparere *Perseum*, frequenter vero intra aedem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

δῆμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 16
 ὁ καρπὸς ἐκ ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιώτατον. ἐν ταύτῳ τρω-
 πτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχρά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὶ ἀνασπάσῃσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τρέπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλεῖουσι. οἱ δὲ αὖ καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούνων· τοὺς ἐπεὶ λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίαν,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum hyblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 θε ποιεῦσι· ἐπεὰν σφεας ἐσὶν ὁστρος κυίσκυσθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἡθεᾶ
 τὰ ἐαυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίουν οἱ ἔρσανες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσανες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 αὖ αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiunt, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quòdque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur.*

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἰσῶν εἰρήσθω.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆσι τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγίειν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουνσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vesperilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod attinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, praecae-
teris omnibus populis robustissimam valetudinem, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatibus vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἀρτοφαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὀνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριβέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 αὐτὰρ σφί' εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐθιγάντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλλης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὄρνυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὠμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί' ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκρόσι σφί' ἰσθὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπειὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῷ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγας ὅσον τε πάντῃ πη-
 5 χυαῖον, ἢ δῖπῃχυν· δεικνύς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait; *In hunc intuens hibe*

λέγει „Ἐς τοῦτον ὄρεον, πῶνέ τε καὶ τέρπευ' ἔσαι
 „γὰρ ἀποθανὼν τοκοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἐν ἔστι, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰ-
 θμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνη
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδοῦσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθαυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰ-
 ποτε τοῦτον αἰδόντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρας. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἔν ἔστι ex coniectura, pro ἔνεστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὐνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, *Linum* unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem *Linus* Aegyptiorum
 linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μύνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μύνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἵ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἔδρης
δ' ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανατούς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum :
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios : et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis : *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent : in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant : super his candida gestant amicula
lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : ne-

Φικκοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εὐοῖσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοις εἴμασι θάφθῃναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἐκάστος ἡμέρῃ γενόμενος, ὁτέοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσει, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γενόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφί ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποισι. γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τῷ ποβαῖνον καὶ ἢν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, 83 κατὰ ταῦτό νομίζουσι ἀποβῆσεσθαι. Μαντικῇ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in lanceis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: *mensium* et *dierum* unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

141, 4.

δὲ αὐτοῖσι ᾧδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίε-
ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
κλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
κατὰ τὸ αὐτὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μίης νούσου ἕκαστος ἱητρὴς
ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστῆασι· οἱ δὲ, κεφα-
5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
ἀφανέων νούσων.

Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφρων, εἰσὶ αἶδε. τοῖσι ἀν' ἀπα- 85
γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

quant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
vis; denique id, quod maxime omnium in honore
habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
guli sint medici, nec plura morborum genera unus
idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιπούσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
86 ρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
τέεται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
ποιεῦμαι τὸ ὄνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐνομάζειν.
τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ
εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
serentes, et cum his propinquae omnes. Aliæque ex
parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis ad-
latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 20 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 25 ἐγχεόντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὃς εἰ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν, ἐξ ᾧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτήν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικηίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν
 λιβανωτῷ, πλῆσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔξεισι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimâ ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritâ purissimâ
 myrrhâ et casiâ aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμει, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργυνῷσι τὸν νεκρὸν καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὀρθὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἐπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου αλείφατος γινόμε-
 νου, ἐν ᾧν ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuantes ad parietem. Haec est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quae pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξιεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
10 ἐωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἔπειτα
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι προηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
ἐστὶ ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομη-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἔπειτα τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραντίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
ᾧσι εὐεσθίους κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commaterata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἑπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδι-
 δοῦσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιεῖουσιν οὕτω τοῦδε 5
 εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυ-
 ναιξί. λαμβέσθηναι γάρ τινά Φασιν μισγόμενον νεκρῶ
 90 προσθάτω γυναικός· κατεῖται δὲ τὸν ἐμότεχρον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνη-
 ται τεθνηώς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶ-
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί- 5
 λοντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζον-
 τες θάπτουσι.

10

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea-
 caussâ, ne cum his mulieribus coëant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 daverē recens defunctae mulieris coëuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγυὲς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ
 Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἐστὶ, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τω νῆός τε ἐνί, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδαλίόν τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν
 τὸ μέγαλος δίπηχυ· τὸ ἐπὶ αὐτῷ Φανῇ, εὐθηνέειν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant. Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest *Persei*, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circumdatum: propylaea templi lapidea, ingentia admodum; super quibus duae collocatae sunt statucae lapideae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in qua est *Persei* simulacrum: narrantque hi Chemmitae, saepius in ea regione adparere *Perseum*, frequenter vero intra aedem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσέϊ· ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης
 ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνη καὶ χλαί-
 νας καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μευ ὅτι σφι μούνοισι
 ἔαθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται
 Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
 σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἑαυτῶν πόλιος γεγονέναι·
 τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἑόντας Χερμίτας,
 ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελο-
 γέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ
 αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες 25
 γουσι, οἷσόντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
 σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς
 συγγενίας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς
 Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέρμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemimitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam caussam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς· ἀγῶνα δέ οἱ γυμνικόν, αὐτοῦ καλεῦσαν-
τος, ἐπιτελεῖν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἐλέων οἰκίσαντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι· οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλθοσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συνοικεῖ, κατὰ πῦρ Ἑλλήνης. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπειὰν πλη-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, Φύ-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτὸν· ταῦτα ἐπειὰν δρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἐπιτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκει
εἰς ἑμφερεῖς, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτους πυρὶ. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἔδω-

*to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.*

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *palu-*
des incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μήλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνα ῥόδοισι
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γνωόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 16
 ὁ καρπὸς ἐκ ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν ταύτῳ τρα-
 πτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχρά. τρώγεται
 δὲ καὶ αἰσπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γνωμένην, ἔπειαν ἀνασπᾶσσωσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἀνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλείουσι. οἱ δὲ αὖ καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶας ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούνων· τοὺς ἔπειαν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 θε ποιεῦσι· ἐπεὰν σφίσι ἐσθὴ οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 5 σινες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπάμναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἡθεα
 τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίηεν οἱ ἔρσινες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσινες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 ἂν αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quòdque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur.

τετριμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερά τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' ἂν
 ὀπίσω ἀκαπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφεται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερά καταπλώνουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχιμπτώμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπεὶ δὲ πληθύνεσθαι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πύμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πύμπλαται
 πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡὰ ἐς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiu-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 coolante aqua ex flumine: et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

145, 74.

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρά τὰ
χείλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπεύρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέ-
ξωνται, οἱ μὲν κῶψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ φρύξαν-
τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχνῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόνους ἔοντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumactō redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculī
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας σὶ
 πύργοι ἀφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμέονται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἶσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτῃται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χραῖται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενά· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπῆ-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) Naves illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 **χ**εα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοῖονδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο δια-
 τῆς τρόπος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρεώνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥοὴν δὲ κομίζεται
 15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρικής πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταβμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nautæ, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθε. ἡ μὲν δὲ θύρη, τοῦ ῥόου
 ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάριν 20
 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ
 δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἑὼν ἐν βυσσῶ, κα-
 τιθύνει τὸν πλόν. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει
 πολλὰ, καὶ ἄγει ἑνιαὶ πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.
 97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι
 φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν
 τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-
 γύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέ-
 χουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 5
 κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ
 πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι,
 παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ
 οὔτε οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, in-
 cidente aquae impetu, celeriter progreditur, et tra-
 hit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis
 vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit
 cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingen-
 tem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla mul-
 ta millia talentorum. (97.) Postquam vero terram
 Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis
 eminentia, insulis Aegei maris admodum similia.
 Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, so-
 laque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per flu-
 vii alveos navigant, sed medios per campos. Nam,
 qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas
 pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter,
 sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκάσωρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τούτων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὖσα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδή-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σῆσι ἐστὶ Αἴgyptos. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκέει μοι τὸ οὖ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέεται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaï ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) *ΗΑCΤΕΝUS* ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρᾶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβροῖς ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεργμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσῃ ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτη, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15 κλυσθῆναι ἐστὶ. ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae ipse meis oculis vidi, adiiciam. MENEN illum, qui primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, centum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse; atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant, et quotannis eum (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius exundaret, timendum foret ne universa Memphis inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένη βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύζαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, εἶν μὲγα τε καὶ
 ἀξιαπληγντότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῶν τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτω-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶ· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιον βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως
 ἐκείνη ἀπέδωκαν τὴν βασιλείην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίῳ διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γάρ μιν 10
 οἶκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταπίους τοῦ Φόνου ἦδεε, πολλοὺς
 ἔστιαν· δαινυμένοισι δὲ ἐπιῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν πέρι τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
 εἰς οἶκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ρίν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ορύξαι, τῆς ἡ περιό-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὑστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλθεος πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ ὄνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς Θά-
λασσαν οὐκέτι πλατὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑω-
 τοῦ ὄνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηϊοῖσι τῶν
 ἐθνέων γενομένοισι· καὶ ὃ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, ὃνλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάλκι-
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆγε τὴν ἥπειρον· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηίκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσάτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τὸς· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribemat; in-
 super vero pudenda inculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῶ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε
 αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐνώ-
 10 τοῦ στρατιῆς μέρειον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 αἰχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ εὐόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. αἷς δέ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τεισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μούνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaes, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) Colchi enim
 mihi videntur Aegyptii esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis Colchi recordabantur Aegyptio-
 rum, quum Aegyptii Colchorum. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint Colchi: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum Col-
 chi, praeter Aegyptios et Aethiopes, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυ- 15
 πτίων μεμαθηκέναι· Σύροι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ
 Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοισι ἀστυ-
 γείτονες ἔοντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέ-
 ναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι·
 καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐ-
 τὰ. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν
 ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
 τι φαίνεται ἔόν. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
 θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
 ὁκότες τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
 μιμνέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγνωμένων
 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
 nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
 ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
 circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
 et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
 cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
 minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
 hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
 bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
 sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos
 autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
 optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
 hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
 ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
 Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
 cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέεις εἰσὶ. λῆ-
 νον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
 αὐτά. καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
 5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
 δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
 νον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴσα 106
 κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
 αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι φαίνονται περιεῶσαι· ἐν δὲ τῇ
 Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
 5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
 δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημέ-
 νοι τούτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίους ἐς Φώκαιαν
 ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
 δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτῃς σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη etc. Probatè
 nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
 ἡ ζῶη etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
 Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
 atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
 milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
 tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
 quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
 vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
 praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
 etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxis inscul-
 ptæ, altera in viâ qua Epheso Phocacæ itur, al-
 tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exscul-
 ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου εἰς τὸν ἕτερόν ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γραμμὰτα ἰσὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὈΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν Θε-
σαμέων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χερ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
Φεὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περινήσας ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περινήσαντα
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἄγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῖν, τῶν
 παίδων ὄντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καίμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 Φεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ὄντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διάρυχας τὰς νῦν ἐσ-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos,
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidés eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immanî magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὥρυσσον
 ἐποίησαν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῦσαν ἱππα-
 σίμην καὶ ἀμαξομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῦσα πεδιάς πᾶσα,
 ἀνιπτος καὶ ἀναμαζεύτος γέγονε· αἵτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐῦσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεύς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτεντο ταῖς πόλιν, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε
 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρεόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοις ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κληρὸν ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνῳ διδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita invitī
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustriis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustriis in-
 habitilis facta est; cuius rei causa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac causa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiā laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causā discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes
Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 5 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτόν, ἐσήμαινε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λείοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δωδέκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μοῦνος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 15 ἑὸντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvijs aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloniis Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρεῖον
 τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
 Φὰς „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
 σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
 Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον
 εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
 ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
 γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
 βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
 μὲν οὐδεμίην στρατήην, συνενεχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γε-
 νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
 μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πῆχας, ὥς ὑπερέ- 5
 βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
 cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
 qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
 alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
 quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
 Darius subigere non potuisset. Quare non esse
 aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
 is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
 sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
 pisse filium eius *Pherón*: eumque nullum militare
 facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
 caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
 flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
 octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἄτα-
 σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
 τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δέ, αὐτίκα καμῶντα αὐ-
 10 τὸν τοὺς ὀφθαλμούς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
 εἶναι μιν τυφλόν· ἑνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
 τήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
 ζημῆς, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶν νηφάμενος τοὺς
 ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μῦνον πεφοί-
 15 τῃκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος·“ καὶ τὸν πρῶτης
 τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δέ, ὡς οὐκ ἀνέ-
 βλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δέ,
 συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἡ τῆς
 τῷ οὐρῶν νηφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μὲν πόλιν, ἡ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
 coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesanîâ cor-
 reptum; sumsisse spiculum, et in medios fluminis
 gurgites coniectisse: dein protinus oculis coepisse la-
 borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
 quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
 decimo anno; ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
 lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
 deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
 omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
 extremum; postquam visum recepisset, mulieres cun-
 ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
 illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέεται 'Ερυθρὴ βῶλος' ἐς ταύτην συναλίσσωντα, ὑπε- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ κηφάμενός
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 'Αναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἅλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερά πάντα τὰ λόγισμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι εἶχειν, ἐς τοῦ 'Ηλίου 25
 τὸ ἱεὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἑνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλεῖαν ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν αἰνα-
 μα Πρωτῆα εἶναι, τοῦ κῆν τέμεκος ἐστὶ ἐν Μέμφι
 κάρια καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ 'Ηφαιστήϊον

dum congregasse, qui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido conneremisse;
 illam vero, cuius urina lotus visum recuperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravisset, tum,
 quod maxime memorari præ caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos obelos, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebat virum
 Memphiten, cum qui Græcorum sermoque *Πρωτεας*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσιν δὲ τὰ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτῆθῃ Ἑλένη παρὰ Πρωτεΐ,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται· Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἰστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάζαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι εἰς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου εἰς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrri habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audiavi vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat, (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχίαις. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱρὸν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκίτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱρά, ἑαυτὸν διδοὺς τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου αἵψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λέει ἐὼν ὁμοῖος μέχοι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱεράς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξεῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γὸν δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἑωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον εἰώμεν ἀσυνέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἡλθε;“ Ἀντιπέμπτει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξεῖνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 „ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 „τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 „ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 „ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 „πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἶη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariâ iniuriâ adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφα-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτισάμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν,
 „ξείνων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο. παρὰ τοῦ
 „σευωτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτέρωσας αὐτήν, οἵχεται 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

156, 16.

„ ἔχων ἐκκλείψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκεσι,
 „ ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκει. νῦν ἂν,
 „ ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἦγμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναι-
 „ κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὗ τοι προήσω ἀπά-
 25 „ γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
 „ ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθῶν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 „ τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 „ προσαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τιὰ μεταρμί-
 „ ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.“

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπιῆν παρὰ Πρωτέα· ἔλεγόν οἱ 116
 ἱεῖες γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίστατο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum mea e terra in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenae* apud *Proteum* adven-
 sum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπη-
νεύχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ
ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο, ἐπιμέμνηται δὲ
αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν αἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν

Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδῆς

ἤγαγε Σιδονίην, ἐκίπλως εὐρέα πόντον,

τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ, ἐν τοῖσιδὲ τοῖσι ἔπεσι 15,

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιέντα,

ἰσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πορεν, Θῶνος παράκοιτις

Αἰγυπτίῃ τῇ πλεῖστα Φέρει ζειδωρος ἄρουρα

Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἰσθλά μεμιγμένα πολλὰ

δὲ λυγρά.

20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade
proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait,
quum per alia loca eum errasse, Helenam secum du-
centem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Me-
minit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*,
ubi hos posuit versus:

Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis

Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe

Sidoniâ duxit, sulcans freta lata carinis,

quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in *Odyssêâ*, his versibus:

Haec habuit Iove nata perapte parata venena,

quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor

Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim

multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-

nena.

καὶ ταῦδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλαος λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέεσσας ἐκατόμβας.

Ἐν ταύτοισι τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἴ-
25 γύπτον Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρβει γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τὸδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἡκίστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὅμηρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρος ἀπύκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαῖ-
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρέτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

- 118 Εἰρομένου δέ μεν τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέ-
 γουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐ· ἔφα-
 σαν πρὸς ταῦτα ταῦδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ'
 αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης
 αἰσπαγὴν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ- 5
 λὴν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβαῶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυ-
 θεῖσαν τῆς στρατιῆς, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους·
 σὺν δὲ σφιεῖναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τε
 ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 ματα τὰ οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι- 10
 κημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λό-
 γον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύντας καὶ ἀνω-
 μοῖ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, ρηθὲ τὰ ἐπικαλούμενα
 χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ
 οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fi-
 ctumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium*
gesto narrant, responderunt mihi haecce, quae ex
 ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirma-
 runt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum
 ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao
 opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ,
 positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his
 ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, re-
 petiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas,
 et satisfactionem iniuriarum postulassent; respon-
 disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfir-
 maverunt iurati et non iurati, non habere se Helenam,
 nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in
 Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

157, 78.

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, εἰς ὃ ἐξῆλ-
 λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυθάνοντο, οὕτω
 20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό- 119
 μενος δὲ ὁ Μενέλεως εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
 σας εἰς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθινήν τῶν πηγυμά-
 των, καὶ ξεινίων ἤγησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐαυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
 ἀδίκος εἰς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἴσχον ἅπλωσαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν·
 ἐπιτεχῶνται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluviō
 Memphin navigavit, ibique expositā rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sitā morā, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σΦεα ἐποίησε. μετὰ δὲ, 10
 ὡς ἐπαῖστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχeto Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ἔκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτωι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορήσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἐωυτοῖσι γεγόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδ' ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἀκόντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε Φρενοβλαβῆς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σΦετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter in-^{ten}dens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κέη. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι, πρώτοισι χρόνοισι ταῦτα ὄγι-
 10 νωσκοῖ· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρὴ τι τοῖσι
 ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τιοῦτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπαμαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πηγήμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἑκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἑὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικεῖν τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector, et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti, quum praesertim illius causâ gravissima mala et pri-

βανόντας, ἰδὼν τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι Τρασί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρίῃ ἀπολόμενοι, καταφανές ταῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσασι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκίμῃ, εἴρηται.

121. Πρωτεύς δὲ ἐπιδέξασθαι τὴν βασιλήϊην Περσέϊν-
ταν εἰλεγὼν· ὃς μνημόσυνον ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ὄντας τὸ μέ-
γας πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
πρὸς βορέῳ ἐστέωτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent. Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, interfectione pereuntes, testatum facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt *Rampsinitum*: qui monumenta sui reliquit propylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine: quarum illam, quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii; alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

159, 33.

κυνέουσί τε, καὶ εὖ πάουσιν τὸν δὲ χειμῶνα καλῶ-
 μένον, τὰ ἐμπάλιν τούτων ἔρδουσιν. Πλούτων δὲ τούτῳ 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς εἶλθαι. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἴκημα
 λίθινον τοῦ τῶν τοίχων ἑνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκῆς
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλευόντα, τὰδε μηχαν-
 νᾶσθαι τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἑνα ἐξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα, ἀνὰκαλέσαι
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) ταῦτοις δὲ ἀπην-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedisse, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare cum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 eutasse lapideam. Cuius aedificiū quum minus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset, a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γήσασθαι, ὡς ἐκείνων προορίαν ὅπως βίον ἄφθονον ἔχω-
 σι, τεχνάσασθαι οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφείως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχεισθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτός, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομῇματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων παλλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θαυμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγήια· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὄν τινα ἐπατιᾶται, τῶν τε σημάντρων ἑόντων σάων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρίς ἀνοίξαντι, αἱ ἐλάσσῃ φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicuè igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν ταῦδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγηῖα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὡς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν, καὶ δη-
 λούν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὃς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πε-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, (3)
 ἐκπεπλήχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibique caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἄνευ τῆς κεφαλῆς· ἰόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ
 μιν, τὰδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τεί- 55
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν-
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν αὖ ἰδὼνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς Φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτῳ τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτήν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres im-

160, 91.

ἀσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὀκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγηῖα ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδεϊ ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ὄργην προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων, χρόνῳ
 πρηύνεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπείσθαι τῆς ὄργης·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν, ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδούναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἓνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδούναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαΐψι-
 λέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἐπίνον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιάς παρηί-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυς ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes computationi animum ad-
 applicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextas ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
τὴν ἑωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκῆματος, ἐντειλάμενον πάν-
100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγήση-
ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὥς δὲ τὴν παῖδα ποίειεν
105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουληθέντα πολυτροπίῃ
τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποίειεν τάδε. νεκροῦ προσ-
Φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὧμῳ τὴν χεῖρα, ἰέναι αὐτὸν
ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βα-
110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τὰπερ καὶ οἱ
ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὥς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἔργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
mum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea
quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
rei caussâ haec fierent, ouperetque regem superare
versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσειε
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου- 115
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
 122 ρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα 120
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλήχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τάνθρωπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πᾶ-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειάν τε δίδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Παμφίνι 125
 τον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

*trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsinitumque*, magna hominis admiratione ductum, filiam*

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰ-
γυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνον δὲ
Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῶν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρὶ· καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλ-
5 λιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμα-
κτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπικέτο, ὀρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἐπιτελέοντα
αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα
10 ὀρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτήμερον ἔξυφῆναν-
τες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μήτρῃ τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum om-
nium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis an-
tecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum
sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, de-
scendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim
victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; deni-
que rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse
mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad*
inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi
ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam
nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ
celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e
sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis con-
textum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσιν ἐς ἱρὸν Διήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπί-
 σω. τὸν δὲ ἱεῖα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Διήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἐείκοσι σταδίου· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὰντὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρά-
 σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Διήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τόνδε τὸν λόγον Αἰγυπτιοὶ εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum
 ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti
 oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cere-
 ris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursus-
 que eosdem lupos eum in eundem locum reducere.
 (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui
 probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Histo-
 riam propositum est, ut ea scribam quae de quaque
 re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, prin-
 cipatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum.
 Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum
 traderent, *esse animam hominis immortalem*; in-
 tereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso
 tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum
 absolvisset per omnia terrestria animalia et marina
 et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι.
τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν,
πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίᾳ ἑαυτῶν ἔοντι τῶν ἐγὼ
εἰδῶς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλήϊσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱρά, πρῶτα μὲν σφεας θυσιέων ἀπέ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μίων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἑτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graccorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Ramsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos teneptem *Cheopem* omni nequitiâ esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν κάλεύμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἰλικον τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον 15 τῆς πυραμίδας, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑαυτῆς, ὀκτῶ ὀργυιαί· λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο Θήκας ἑαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἰκόσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae insumptos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumptos.

5 στον ὀκτὼ πλέθρα, εὐούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον·
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδείς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσων. Ἐποιήθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλοίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεπονημένῃσι· χαμά-
 θεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶειρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἑτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εὐούσαν μίην τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos
 metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis
 politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus
 ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem
 sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum
 quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*,
 alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam
 fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machi-
 nis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in
 primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi per-
 venit lapis, alii machinae imponebatur, quae in pri-
 mo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in se-
 cundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in
 tertium] super alia machina; nam quot erant gra-
 duum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam
 una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰπερ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποιεῖν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σισήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνῃ
 καὶ κρόμνα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνησθαι τὰ ὃ ἐρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, πόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίβους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέο- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρῆσσεσθαι ἀργύριον, ὅσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρῆσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆιον καταλιπέσθαι,
καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέεσθαι,
ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆθῃναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον,
ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

κα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην τὸν ἀδελ-
 φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἥκει ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τὰυτό μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μῃσε. ἑστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἔξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἔξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου
 κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσθους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῶν 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνείναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῆων δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γάρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta; itaque et templa cum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis acquissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐαυτοῦ διδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτιθεύοντι, πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτῶκεε
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχουσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανούσαν θυγατέρα.
 130. Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύβθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμέ
 ἦν φανερή· ἐν Σαί μὲν πόλι ἐοῦσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείοισι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνα πάσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer adflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χροῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακέων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ πόλει ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
 ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα καὶ, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀεκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσιν ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρους·
 5 ὁ δὲ μιν ἔβαψε ἐν τῇ βοῖ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυαρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ
 ἡμεῖς ᾠρόμεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignee statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
 dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statuis istis hæc narrant:
 Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei intulisse;
 eoque facto puellam præ dolore vitam finisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
 sent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

132 κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο εἶναι ἔτι καὶ ἐς
 ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
 νικέῳ ἔμῃ· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 κεχρυσωμένα παχέϊ κάρτα χρυσῷ· μεταξύ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζώῃ. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνά πάντα τὰ ἔτεα. ἔπειαν τύπτωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κρινου ἀποθνήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminent circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genibus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *πολλοὶ σὲ ἀδὺς ἀνέτην ἐξ ἔτεα μου-*

167, 21.

νον βιούς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσῃν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ Θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληίσαντες τὰ ἱερά, καὶ Θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἔων, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσῃν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεῶν ἦν ποιέειν· δεινὸν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἑτέρα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 15 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 μαθεῖν τοῦτο, κῆνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερίνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τῶντων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque etiam homines perdidissent, tamen seros in annos produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum ei responsum ab oraculo esse editum: hac ipsâ causâ propere finiturum vitam, quod ea, quae in fati fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta: et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se iam pronunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα. 20 ταῦτα δὲ ἐμμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυνάδεκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εὐρύτης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἐταίρης γυναῖκός εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulssisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quatenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου „ὅς βού-
 λοιτο ποιήνῃ τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελεσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παῖδός παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθεω τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numerus (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσσοποιοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κἀπτα ἐπαφροδίτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπι, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊον ἑαυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλω ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἑαυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὄβε- 15 λoὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρησε ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συντε-

redemta est a cive Mitylenaeo *Charaxo*, Scamandronymy filio, fratre Sapphūs poëtriae. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίσι ἀνέβησαν, ἀν-
 20 τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ καὶ ἐν τῇ Ναυ-
 κράτι ἐπαφρόδιται γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὲ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ οὐνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσπον δὲ
 25 τῆς ἐτέρας περιεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδάπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν περὶ
 πέπαιμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
 etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
 tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
 sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
 nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
 habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
 tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
 men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
 tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
 Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
 ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis *Sappho* in
 carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
 hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
 gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
 Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λίστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκείνα δὲ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμιξίης
 εἰούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπείναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ ὡς τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δὲν, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἑωυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον ταῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἑωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei acs alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset acs alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulchro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σαντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ ΖΕΥΣ ΤΩΝ
 ἈΛΛΩΝ ΘΕΩΝ. ΚΟΝΤΩ, ΓΑΡ ὙΠΟΤΤΗΤΟΝ-
 25 ΤΕΣ ἘΣ ΛΙΜΝΗΝ, ὅ τι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΤ
 ΠΗΔΟΥ ΤΩ, ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρτσαν, καὶ με τρο-
 πῶ, τοιοῦτῶ, ἔξεποίησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ οὐνομα Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθίοπας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθίοπων βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα εἰς τὰ ἔλεια· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτι πεντήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum
 lapideis pyramidibus contempnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν ταδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
 αἰμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ,
 κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χώματα χεῖν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τὰς διαρύχας ἐρυζάντων, ἐπὶ Σισώστριος βα-
 σιλέος· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
 λαι ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πόλιων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱόν ἐστι Βουβάστιος
 ἀξιαπληγέτατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερά ἐστι ἱρά· ἡδονῇ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλ-
 λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶν

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora; etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
 dem templa ampliora et sumtuosiora; sed adpectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱεὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσο- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διαρροῦντες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσai ἀλλήλοισι, ἀλλ' ἄχρῃ τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιέρούσῃ,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὐρὸς ἐοῦσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδροισι
 κατασκήνους. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάζονται αἰχίοισι λόγου.
 ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱεὸν, κατορεᾶται πάντοθεν πε-
 ριέοντι· ἀτε γὰρ τῆς πόλεως μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψους,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκνημένον, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσο-
 πτόν ἐστι. περιέβει δ' αὐτὸ αἵμασιν ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἐσθλὸν ἄλσος δένδρεων μεγίστων, πεφυ-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὲ τῷ γαλμα ἐνι. εὐρὸς
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sex-cubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἑσοδὸν, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρος δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρει δ' ἐς Ἑρμῆω
 139 ἱερὸν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ ταῖνδε ἰδόντα αὐτὸν, ὄχρεσθαι Φεύγοντα·
 ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεράς τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν· 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὄψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 θεοὶ ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ὡς ποιήσειν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὁκόσαν κεχρῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepisse: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνεῖλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτεα πενήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξήιε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτῷ 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα πεν-
 τήκοντα ἔτεα, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκεε.
 ὅπως γάρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτεα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii τριηκόσια, CCC. alii περ-
 τακόσια, quingentos annos.*

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in
 Aegypto debere quinquaginta annos*. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γινόμενοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου· ὄνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ τούτων, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ ὄνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιῶντα ἐς αὐτούς, καὶ σφείας ἀπελίσσαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δυνάμει ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβλεπεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόν- 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δοῦναι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τὸν· αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψει τιμωροὺς. τούτοις δὴ μιν
 πῖσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἐπιθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἐπιθαι δέ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δέ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐμβαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖς ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δέ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσσειν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐστῆκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murum manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἔΣΤΩ.

- 142 . ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 ἕς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱερεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μίην τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιερεῖας 5
 καὶ βασιλείας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι
 τριηκοσίαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάταται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεά ἐστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἐτὶ τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡβέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιω-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νοῦσους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεόν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμεαυτόν.
 5 ἑσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὼν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidissee: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluviis ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In eadem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
 ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμῶντες ὧν, καὶ δεικνύντες οἱ
 ἱερεῖς ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
 ἔοντα, ἐκ τοῦ ἀγχιῖστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
 τες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
 Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδήσαντι
 ἐς ἐκκαιδέκατον θεόν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
 μῇ, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
 ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
 τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγενῆσθαι· ἐς δ'
 τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
 κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε
 ἐς θεόν, οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
 ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαθός. 20
 144 Ἡδὴ ὧν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
 ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
 imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
 confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
 patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
 imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
 tao vero genus suum recensenti, originemque suam
 a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
 nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
 suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
 generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
 rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
 rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
 nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφεας πάντας ἑόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλησι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτῶ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δώδεκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀπρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἔτεα ἐστὶ τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum millia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, πενγенти plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χραῖσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοις
μᾶλλον· ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται.
εἰ μὲν γὰρ. Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
5 αὐτοὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
τρώωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
καὶ Πᾶν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
τούτους ἄλλους, ἀνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γεόμενον ἐς τὸν μηρὸν
ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεικε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
πτου εἴουσιν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γεόμενος. δῆλὰ μοι ὦν γέ-
γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
eā, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
les Amphitryone genitus; et Bacchus Semeles filius,
et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cognomi-
nes,] quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
adtinget, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
quae supra Aegyptum est in Aethiopiā; de Pane vero,
quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων Θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 Ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ τι
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον οἰοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διατᾶσθαι,)
 ἐστήσαντο **δυώδεκα βασιλέας**, **δυώδεκα μοίρας**
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοις τοιοῖδε χρεώμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίξασθαι ἔχειν τὸν 10
 ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε Φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
 quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
 vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
 gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
 ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
 esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
 nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
 regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
 pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
 constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
 distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
 que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
 opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
 essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

175, 5.

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχαῖς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκῆ Φιάλῃ σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης Φανείῃ ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιολογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέγα-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
quæ ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ κατὰστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέω, ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοῖχος δὲ ἕξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἐνεσσι δι-15 πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὀρέομεν διεξίόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε-20 στεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύειν αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, Φάμενοι θήκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω πέρι οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum operibus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duodecim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se contiguas: unus autem murus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cuiusque generis mille et quingenta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transiimus, et oculati testes de his loquimur. Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodilorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 θρωπῆϊων ἔργων, αὐτοὶ ὁρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἔοντες
 ποικιλώτατοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
 30 σταδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν πασταδῶν, καὶ
 ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὄροφῇ δὲ πάντων
 τούτων, λθίνῃ, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἔοντος τοιούτου, θῶμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἢ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in concla-
 via transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristylis circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων ἑξήκοντα ἔοντων· ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ Θά- 5 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορῇν τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἐαυτῆς, πεντηκόντοργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐτὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσai πενήκοντα ὀ- 10 γυιας ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος, κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν ὀργυιέων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά- 15 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε- 15 τραπήχεος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιίστων ἔοντων,

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam colligit universa Aegypti ora secundum mare porrecta. Lacus a parte boreali et australi oblongus est: altitudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas *orgyias* Graeci vocant. Esse autem manu factum effossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum est: super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt stadium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

177, 62.

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαιότου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς
 ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕσω ῥεεῖ ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτὶς. καὶ ἐπεὰν μὲν ἐκρῆν ἕξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέραν ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἐπεὰν δὲ ἐσῇ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνῆας. Ἔλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῖν ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον
 τὸν χροῦν αὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχίστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χροῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus reddit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίων πόλει γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ὄντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι·
 ἐς τὰ βασιλῆϊα οἰκία ὀρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, ἐς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραίρροντα τὴν Νῖνον, ἐξεφόρεον· ἐς
 ὃ κατεργάσαντο ὃ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλη-
 οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιεύμενον· ὀρύσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fodiendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum praeterfluit, egresserunt, donec perfecissent quod instituerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto fossâ factum esse audivi; nisi quod non noctu, sed interdium sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrant.

Τῶν δὲ δωδέκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρεωμένων, 151
ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπεύσειν, ὁ ἀρχιερεὺς
ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἐώθεσαν σπέν-
5 δειν, αἵμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκά, δωδέκα ἐοῦσι.
ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, ἐοῦσαν χαλ-
κῆν, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
ἀπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν εὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώ-
μενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
χρηστό σφι, τὸν χαλκῆν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλη,
τοῦτον βασιλῆα ἔσεσθαι μῶνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim quos dixi Reges dum regnant iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peragerent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit. Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti;*

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἰδικαίωσαν Ψαμ-¹⁵
 μίτιχον, ὡς ἀνέυρισκαν βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιᾶς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλα ἐδοξέ σφι διώ-
 ξαι, φιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
¹⁵² Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκῶν ἀπέκτεινε,
 ταῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθη ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὔτοι αἱ ἐκ νομοῦ Σαίτιώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον-⁵
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλα. Ἐπιστά-
 μενος ὦν ὡς περιβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέει
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουταῖν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, æquum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήϊον ἀψευδέστατον, ἥλθε χρησμός, ὡς τίσις
 ἔξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἄνδρας ἔξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον·
 ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπυγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἰωσὶ καὶ Καρσί ποιέε-
 ται· καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑωυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latoniae oraculum misisset, quod veracissimum Ae-
 gyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam*
vindictam a mari, quando aenei viri sint adpari-
turi. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhi-
 beret, venturos aeneos viros opem sibi laturos; acci-
 dit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque
 homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum
 deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere
 armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis,
 ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset,
 nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse*
a mari, qui praedam ex terrâ agerent. Tum ille,
 impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas
 Caresque excepit, magnisque promissis persuadere
 illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἐαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 15
καταφέρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εὐῶσαν, καὶ τύπων πλήρη 5
αὐτῇ δὲ κίωνων, ὑπεστᾶσι κολοσσοῖ δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
αὐτίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι
ὀνόματα ἐτίθη Στρατόπεδα. ταύτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τὰλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπὲ 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylío circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Epaphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operâ usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδάσκεσθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, φυλα-
 15 κὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίαν. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτίχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωστοι κατοικίσθησαν. ἐξ ἧν δὲ ἐξανέστησαν χάρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὄλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, situs versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσῃ πρότερον
 πλωτῇ, Λητῶ, εἰσῶσα τῶν ὀκτὼ Θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἧα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένῃ νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, Θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτει-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὕρως·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
 νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μοῦνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
 γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et salvum conservasse, quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
 πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
 τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
 λιόρκει, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
 5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
 καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυχι ἐπεχείρησεν
 πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν Φερούση, τὴν Δα-
 ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
 5 πλὺς ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας
 δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
 λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἦκται δὲ κατ' ὑπερθεὶς ὀλίγον Βου-
 βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam fixerit *Cereris* *filiam*.) Eā igitur caussā insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum* mare ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀράβιον 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομιαί ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὗρου τούτου παρὰ τὴν ὑπάρειν ἤκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὗρου πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίνην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὗρου, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅση σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ἐρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria determinat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυνάδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
 25 νυν μεταξὺ ἐρύσσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ 159
 Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηΐας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κέλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὄλκοι
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ θέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
 μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας εἰς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἠλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5 ρεῖν. ὥς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἠλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιοτέρων ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant *se venisse sciscitatu- ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire?* Tum illi, collato

183, 70.

τοὺς Ἡλείους εἴ σφι οἱ πολὺται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν, σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῶ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξείνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου ἐνε-
 κα ἀπικοίατο εἰς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεθήκαντο.
 Ψάμμος δὲ ἐξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίνην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἕτα πέντε 5
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὃ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum
rerum historia* exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, ex vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγους. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε 5 στας, περιέθηκε οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὕτως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ 10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντεννόμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος) 15 ἐπάρας, ἀπεματαίωσε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus *Aprien* paravit. Quo cognito *Apries*, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen *Patarbemis*, ad *Amasin* misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. *Patarbemis* ut advenit, *Amasin*que vocavit; equo tunc forte insidens *Amasis*, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum iussit *Apriae*

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστηρίου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἥδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἐόντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὖνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριον ἔστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὖνόμασταί
 μοι. ἱερόν δέ ἐστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δέ μοι τῶν Φα-
 νεράων θῶνμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latonaë* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam *Apollinis* templum, et templum *Dianae*. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latonaë* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
νος, ἑς τε ὕψος, καὶ ἑς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρόν ἐστι
θωυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη
5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
νῆσος ἀληθῆως ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ αὖν ταύτῃ νηὸς τε
'Απόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλά. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
cuntque Aegyptiī, esse eam natantem. Et ego qui-
dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
hac vero insulā est Apollinis templum amplum, in
quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσθη πρότερον
πλωτῇ, Λητῶ, εἴσθη τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γε-
νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη-
στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτει-
ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὠρεὸς
Δημήτηρ δὲ, Ἴσις Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μῦθος δὴ ποιητέων τῶν προ-
γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse
hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt:
Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi-
tissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc
oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi-
tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans,
abscondisse et salvum conservasse, quum omnia per-
quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis
filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso
et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum
et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo,
Orus vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex
hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex
omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorio-
nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκεε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμιτίχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυχι ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
5 πλὺς ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατ' ὑπερθε ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam fixerit *Cereris* filiam,) Eâ igitur caussâ insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum* mare ferentem, quam deinde *Darius* Persa iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naues remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra *Bubastin* urbem, iuxta *Patumon*

ἔσχει δὲ εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τεῖνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει εἰς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, εἰς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτὴν καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἴγυπτον τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσῳ σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος οὐρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
 25 νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ 159
 Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὅλκοι
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσάγων
 μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἑκαδέκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5 ρεῖν. ὥς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιοτέρων ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audivere Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

τούς Ἡλείους εἴ σφι οἱ πολὺται ἵναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν, „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθεῖναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοίατο εἰς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθεῖναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεθήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίνην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτι πέντε 5
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδρε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύματα ὁ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κούντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχῃ. 15
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum
rerum historia* exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγῳκι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε
5 στάς, περιέβηκέ οἱ κυνέην· καὶ περιτιθεὶς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇᾳ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὕτως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπιστεῶντες, παρσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντελάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑωυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἔπκου κατήμενος)
15 ἐπάρας, ἀπεματαίισε· καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum iussit Apriae

αἰπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξιον.“ τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρσκευαζόμενον ὀρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησσόμενα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα, περιταμῆν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐαυτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ εἰδίδασαν σφέας 20 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ caussâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione inîtâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam m̃horam facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amaši se tradiderunt.

184, 27.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σαῖ
 5 πόλει, μεγάλα ἑόντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλει
 ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἑμὲλλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
 κυβερνήται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
 5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et
 adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Ca-
 rum et Ionum auxilium triginta millia: regia au-
 tem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu
 dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus
 est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis ad-
 versus regis auxiliares: quumque ambo circa Momem-
 phin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen
 experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera.
 Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii
 bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes,
 alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum ge-
 nera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab
 artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasi-*
ries nominantur, alii *Hermotybies*; qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε
 εἰσὶ νομοὶ· Βουσιρίτης, Σαίτης, Χερμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμ-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ· γενό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοιάτο, ἐκκαίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδὲς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχμιν. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ· Θεβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαυθί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ· γενομένοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξεστὶ τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [*nomos* Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tاري unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκένουσι μῦνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρίναι
ὀρέων καὶ Θρήικας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμωτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τάδε ἐξαραιρημένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἱρέων· ἄρουραι ἐξαίρετοι
δυσώδεα ἐκάστω ἀτελέες. ἡ δὲ ἄρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posterqs; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet au-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντα. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν 5 ἐξαραιρημένα. τὰ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ ὠυτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις δ' ὦν τὰ δὲ πᾶρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, ὅπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκά- 10 στω, κρεῶν βοείων δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρουστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδото.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπῆκοντο εἰς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξῆνοι, πλήθει δὲ πολλῶ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphim oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

186, 84.

ἥδε ἡ δαίνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
 σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλῶς ἑαυτῷ ἰδρῦσθαι
 εἶδκε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσσώθη καὶ ζωγρηθεὶς,
 ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
 10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεῖα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
 μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
 περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
 δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑαυτῷ ἔχθιστον, οὐ-
 τω δὴ παραδίδοι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ
 15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαψαν ἐν τῇσι πατρώῃσι
 ταφῇσι· αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
 τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρὸς. ἔβαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
 σιλέας ἕσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
 20 μα, ἑκατέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetisse sententiam, ne Deum quidem ullum
 regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
 tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
 est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
 Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
 nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
 nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
 mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
 eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
 simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
 larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
 pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
 sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
 ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
 peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν
 τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λίβη μεγάλη, καὶ ἡσκη-
 μένη στύλοισι τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι,
 καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυ-
 ρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θύκη ἐστί. 26
 170 Εἰσι δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον περῆσαι ἐπὶ τοιού-
 τῳ πράγματι ἐξαγορεύειν τὸν νόμον, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱερῷ
 τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθη-
 ναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστᾶ-
 σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχρμένη, λίβη κορ- 5
 πῶδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέ-
 γαλος, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοει-
 171 δὴς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύοντα τῶν
 παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιῶσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae
 et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula
 templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus
 palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra tha-
 lamum, repositorium est binis foribus clausum, at-
 qui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam
 sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere
 mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post
 aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae
 contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes
 lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine or-
 natus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut
 mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui
 orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent
 noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo]
 acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
ὡς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὖστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὖστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὅσῃ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγού-
σαι, καὶ διδάσασθαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μῦθοι.

Ἀπρίεω δὲ ᾧδε καταραιομένη, ἐβασίλευσε Ἀμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαῖτω ἑὼν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
ὄνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατέγοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλη
5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶναι, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tuluerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanâ praefecturâ oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptiî Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψαξ, 10 ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποιήσατο, καὶ ἵδρυσεν τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτῶντες πρὸς τὸ ἄγαλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε φάς, „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 ἄγαλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἥδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὲς τῷ ποδανιπτῆρι πεπραγέαι· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuissent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

- 20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς." καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθέεσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τράπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει περὶ 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθῶρης ἀγορῆς, προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινε τε καὶ κατέσκαπτε τοὺς 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ ταῦτοισι οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτόν. „σε γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτιοί „τ' ἂν ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: *Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποίεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτοῖς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήτῳνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένον εἴη, ἐκτραγείη ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν
 „ἦτοι μανείς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἐκατέρω νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ιδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκώμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δέ μιν ἐπιλεί-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα καὶ ἐπιτήδεα, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt;
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio, Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgenter defecissent necessaria, circumivisse et*

5 σκε αὖ περιϊών. οἱ δ' ἂν μιν Φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
ἐκάσταισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰλίσκετο ὑπὸ τῶν
μαντήϊων, παλλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
ἐβασίλευσε, ἐπαίεε τοιαύδε' ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι· τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ φοι-
τῶν ἔβουε, αἷς οὐδενὸς εὐοῦσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήϊα
κακτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
των δὲ αἷς ἀληθῆως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαίῃ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θαν- 175
μασία οἱ ἐξεπαίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae- cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora- cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, καλοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφύας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε ἡγάγετο δὲ τουτέων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μίεμ-
 Φιν ἐουσέων λιθοτομέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάλους, ἐξ
 Ἑλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαίος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θαυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἑλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑταίρια τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερῆται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξαθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πήχεις· εὖρος δὲ, τεσσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξαθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστί. ἀτὰρ ἕξαθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapididina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

189, 99.

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δυνάδεκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κείται πα-
 ρὰ τὴν ἐσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγανότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔαν' ἔτι προσωτέρω ἐλκί-
 σαι. ἤδη δέ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοισι ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτιον κείμενον κο-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitudinis octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac causâ non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promovere aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea causâ non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his Memphi *colossum* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Θρω ἑστᾶσι, Αἰθιοπικῷ ἑόντος λίθου, δύο κολοσσοί, εἰκόσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέρμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέρμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοβητότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆης λέγεται Αἴγυπτος μά-
λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
μοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας
τότε δισμυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5
τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας ἀποδεικνύναι ἕτεος
ἐκάστου τῷ νομαρχῇ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVL 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaeß. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
ab unâ aedis sacrae parte, altera ab alterâ: [*sive*,
quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem
habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
et spectatū dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prospe-
ritate maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
ctat quae fluviis regioni largitur, tum ad ea quae e
terra homines percipiunt: et oppida habitata in eâ
tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque*
quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,

190, 26.

ται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
 ζῆσιν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκεί-
 νοι ἐς αἰεὶ χρεώνται, ἔντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνας μετε-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοις ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναιύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοις αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλορέ-
 νοις, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνα-
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἰδὲ πόλις εἰς αἰ ἰδρυμένη κοινῇ, Ἰώνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δα-
 ρίεων δὲ, Ῥόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσός, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
 gitimum victum non declararet, is morte plecteretur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hac civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλιν· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὗται αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί ματεὸν μεταποιεῦν-
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐαυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Δῶρα καὶ ἄλλοι Σάμιοι, Ἡρῆς καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπο-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκόντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν-
 180 τίους πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἑόντα νηὸν τριηκοσίων τάλαν-
των ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὼν αὐτόθι, αὐτομά-
τως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημό-
5 ριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελ-
φοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο,
οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ
σφι ἔδωκε χίλια στυπτήρης τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύ-
πτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότῃτά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν,
εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως
Φιλότῃτος Κυρηναίων ἐνεκα. γαμέει δ' ὦν, οἱ μὲν λέ-
5 γουσι Βάττειω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κρι-
τοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὐνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talen-
tis elocassent aedificandum, cuius summae quartam
partem Delphenses pro sua portione tenebantur con-
ferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona cor-
rogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Ama-
sis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci
vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam ami-
citiam societatemque contraxit. Constituitque etiam
uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Grae-
cam habere uxorem desideraret, sive omnino amici-
tiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur
spectati inter populares suos viri (quem *Battum*
alii, alii *Arcesilam*, rursusque alii *Critobulum* di-
cunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλησι γυναῖξι ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμίη μηχανὴ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων.“ Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆύτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
 πεμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόψ. *Alī* ἐν τῷ νηῷ, in templo.

concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuat se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστρος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλά- 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἀγάλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ
εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρ' ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdem Ladice Cambyse, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quanam esset, cognosset, illaesam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuem misit inauratam, et sui imaginem pi-
eturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

ιδρῦσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδερσκον τοὺς Αἰγυπτοῦ παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

AUCTORIS consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iûs*, *Europae*, *Medeae*, *Helenae*. (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidæ*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Merminadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmerios ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus Periander Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, Alyattæ filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) SOLON Sardes venit, et cum Croeso de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaräum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelagis* ad *Hellenas* transiit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) his eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiunt *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a *Samiis*. (70.)

Sapiens vir *Lydus* *Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis* *Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam* *Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam* *Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Astyagem* *Medum*, ad finem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat solis defectus, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Teimissenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatu hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbree, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgrêditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*.

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. *coll. c. 74.*)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap. 103. coll. l. 15. et IV. 10 seq.*) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. *cf. IV. 67.*) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysis* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cyaxares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *CYRUS* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivunt: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Idem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii Ionibus auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtim respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, Ionibus per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Akderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Bianthis* olim consilium Ionibus datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, *Minoi* paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter-Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car*. (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi extruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, Babyloniae regem, proficiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Chospe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) *Babylonios*, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud *Babylonios*. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Myliitae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium*. *Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Gambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMB YSES, *Cyri* filius, expeditionem in *Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba facturus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graecis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

eius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatae: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit Nilus. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) Hercules Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaet. (54-57.) *Pompe* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latoniae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champs* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* efficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibis et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrum *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis linea; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiant *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latoniae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.) Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *Ioto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107 - 110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113 - 115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hicmem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129 - 132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso *Rhodopidis* esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi cccxiv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei alicuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epaaphus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Ab hinc *Aegypti historia* certior. (154.) *Latoniae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoeniciis prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161 - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164 - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim 'privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)